

Barn, unge og voksne med innvandrerbakgrunn i grunnopplæringen

Innhold

Sammendrag	2
Innledning.....	2
Definisjoner	3
Deltakelse	4
Flere minoritetsspråklige barn i barnehage	4
Elever i grunnskolen	5
7 prosent av elevene får særskilt norskopplæring	5
En av tre elever som får særskilt norskopplæring følger læreplan i grunnleggende norsk	6
Elever i videregående opplæring.....	7
Menn med innvandrerbakgrunn har størst problemer med å få læreplass	8
En av fire norskfødte med innvandrerforeldre tar påbygging etter Vg2	8
Resultater	10
Grunnskolen	10
Nasjonale prøver – prestasjonsforskjellene størst i lesing.....	11
Bedre prestasjonsutvikling fra 5. til 8. trinn i lesing og regning for elever med innvandrerbakgrunn enn øvrige elever	13
Færre grunnskolepoeng i forskjell mellom innvandrere og øvrige elever	14
Foreldrenes utdanningsnivå har stor betydning for barnas skoleprestasjoner	15
Pisaresultater.....	16
Videregående opplæring.....	18
Større forskjeller i karakterer mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige til eksamen enn standpunkt	18
Progresjon og gjennomføring.....	19
En større andel norskfødte kvinner med innvandrerforeldre følger ordinær progresjon enn øvrige kvinner	19
Innvandrere fullfører i mindre grad enn øvrige innen to år etter normert tid	20
Sysselsetting av fagutdannede	24
Innvandrerers resultater og gjennomføring øker med botid	25
Voksne i grunnopplæringen	29
De fleste voksne i grunnskolen er minoritetsspråklige	29
En av tre voksne i videregående opplæring har innvandrerbakgrunn.....	30
Flest voksne i videregående opplæring på helse- og oppvekstfag og studiespesialisering	31

Halvparten av voksne med innvandrerbakgrunn fullfører videregående opplæring i løpet av fem år.....	31
Referanser	32

Sammendrag

I barnehagen var 15 prosent av barna minoritetsspråklige i 2015. Dekningsgraden blant minoritetsspråklige var lavere enn for øvrige barn. Av alle barn i alderen 1-5, gikk 93 prosent i barnehage, mot 78 prosent av minoritetsspråklige barn. Andelen minoritetsspråklige barn som går i barnehage, øker med barnas alder. De siste ti årene har det vært en betydelig økning i andelen minoritetsspråklige barn som går i barnehage.

I grunnskolen hadde 15 prosent av elevene innvandrerbakgrunn. I videregående opplæring hadde 17 prosent innvandrerbakgrunn. Blant voksne deltakere i ordinær grunnskoleopplæring hadde 97 prosent innvandrerbakgrunn, mens i videregående opplæring hadde 34 prosent innvandrerbakgrunn.

Elever med innvandrerbakgrunn presterer lavere på nasjonale prøver, oppnår lavere karakterer, og gjennomfører videregående opplæring i mindre grad enn øvrige elever, særlig de som selv har innvandret til Norge. Dette har blant annet sammenheng med at mange har bodd kort tid i landet og at mange har foreldre med lavt utdanningsnivå. Norskfødte jenter med innvandrerforeldre fullfører i nesten like stor grad som jenter i befolkningen for øvrig og i større grad enn gutter i befolkningen for øvrig.

Innledning

Det er et bredt politisk mål at flest mulig kan fullføre den utdanningen de ønsker og har behov for, blir aktive og inkluderte samfunnsdeltakere og tilknyttet arbeidslivet. Utdanning er et av de viktigste virkemidlene for å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i samfunnet. Utdanningssystemet skal stimulere den enkelte til å strekke seg lengst mulig for å realisere sitt potensial, uavhengig av sosial bakgrunn (Meld. St. 6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk*).

Formålet med dette notatet er å gi et innblikk i barn, unge og voksne med innvandrerbakgrunn sin deltakelse i barnehage og grunnsopplæring. Notatet gir også et bilde av hvordan det går med elever med innvandrerbakgrunn opp gjennom utdanningsløpet, målt ved læringsresultater, progresjon og gjennomføring. Notatet baserer seg på statistikk fra Statistisk Sentralbyrå, BASIL og GSI (Grunnskolens Informasjonssystem). Resultater er for skoleåret 2015/16 og deltakelse er per 1. oktober 2016.

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 16 prosent av hele befolkningen per 1. januar 2016. Innvandrere stod for 13 prosent av folkemengden i Norge per 1. januar 2016, mens norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 3 prosent. 15 prosent av elevene i grunnskolepliktig alder og 17 prosent av elever i videregående opplæring hadde innvandrerbakgrunn. I videregående opplæring utgjorde innvandrerne 12 prosent og de norskfødte 5 prosent. I grunnskolen utgjorde norskfødte og innvandrere omtrent like mange. I 2006 utgjorde andelen med innvandrerbakgrunn omtrent 8 prosent. Det har altså vært en stor økning i andelen med innvandrerbakgrunn i løpet av de

siste ti årene. I tillegg har sammensetningen av hvilke land det innvandres fra endret seg mye. De største gruppene av innvandrere i 2016 har landbakgrunn fra Polen, Litauen, Sverige, Somalia, Tyskland og Irak. Blant norskfødte med innvandrerforeldre har flest bakgrunn fra Pakistan, Somalia, Polen, Irak og Vietnam (Statistisk Sentralbyrå).

Definisjoner

Innvandrerbakgrunn:

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre.

Norskfødte med innvandrerforeldre er født i Norge av to utenlandsfødte foreldre og har fire utenlandsfødte besteforeldre.

Begrepet **innvandrerbakgrunn** dekker begge disse gruppene.

Øvrige omfatter de som er norskfødte med minst en norskfødt forelder og de som er utenlandsfødte med to norskfødte foreldre.

Minoritetsspråklige barn i barnehage er definert ved at både barnet og barnets foresatte har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk.

Særskilt språkopplæring i grunnskolen - Elever i grunnskolen med et annet morsmål enn norsk eller samisk har rett til **særskilt norskopplæring** til de har tilstrekkelig kunnskap i norsk til å følge den ordinære opplæringen i skolen. Elever som har rett til særskilt norskopplæring, har også rett til **morsmålsopplæring og/ eller tospråklig fagopplæring** dersom de har behov for det.

Kilde: SSB

Innvandrere er en meget mangfoldig gruppe med ulik botid, landbakgrunn og med store forskjeller i innvandringsgrunner (asylsøker, flyktning, familiegjenforening eller arbeidsinnvandrer). I dette notatet har vi ikke delt inn innvandrere og norskfødte etter landbakgrunn. Likevel er det viktig å være oppmerksom på betydningen av landbakgrunn. Vi har sett at det er store forskjeller i prestasjoner mellom elever med ulik landbakgrunn (Bakken 2014). Endringer i sammensetningen av innvandrerbefolkningen vil altså kunne påvirke resultatene.

I dette notatet skiller vi mellom innvandrere og norskfødte. Norskfødte barn av to innvandrerforeldre går hele opplæringsløpet i norsk skole. Kunnskap om hvordan det går med denne gruppen er spesielt viktig, ettersom overgangsproblemer og utfordringer med språk som mange innvandrere opplever, ikke forventes å være de samme for norskfødte.

Forskjeller i sosial bakgrunn (foreldres utdanning og inntekt) er også viktige forklaringer på forskjeller i læringsresultater og gjennomføring av videregående skole mellom de med innvandrerbakgrunn og øvrige elever.

Deltakelse

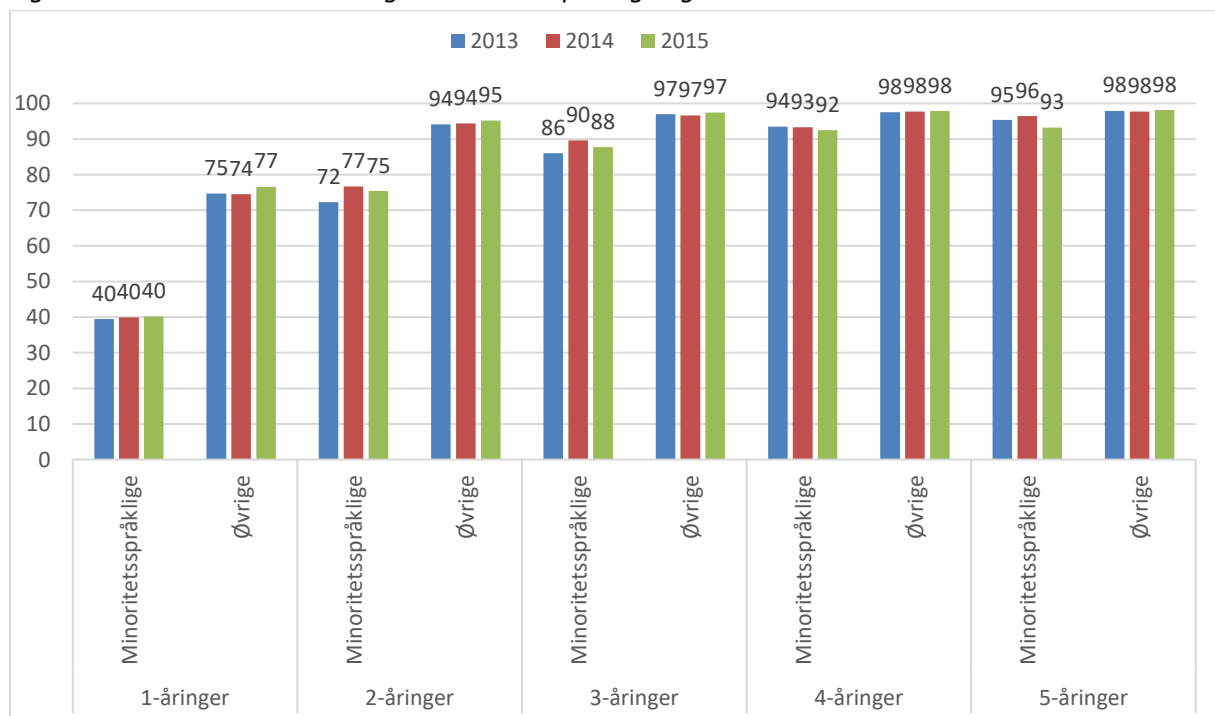
Flere minoritetsspråklige barn i barnehage

I 2015 gikk omkring 43 400 minoritetsspråklige barn i barnehage. Disse utgjorde 15 prosent av alle barnehagebarn. Vi definerer minoritetsspråklige barn ved at både barnet og barnets foresatte har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk.

Av alle barn i Norge i alderen 1-5 år, gikk 90 prosent i barnehage i 2015. 78 prosent av minoritetsspråklige barn i alderen 1-5 år gikk i barnehage i 2015. Det er særlig blant de yngste barna at andelen minoritetsspråklige barn i barnehage var lavere enn for andre barn. For fire- og femåringer var andelen minoritetsspråklige barn som gikk i barnehage, omtrent den samme som for øvrige barn. For 1-2-åringene er andelen en del lavere enn for øvrige barn, særlig for ettåringene.

Over den siste femårsperioden har andelen minoritetsspråklige barn som går i barnehage økt betydelig. I 2010 gikk 72 prosent i barnehage. Fra 2010 til 2015 økte denne andelen med 6 prosentpoeng. Det er blant de yngste barna, og spesielt blant 2-åringene, at økningen har vært størst. I 2010 gikk 57 prosent av minoritetsspråklige 2-åringene i barnehage. I 2015 var andelen 75.

Figur 1. Andelen barn i barnehage. Minoritetsspråklige og alle barn. 2015. Prosent.

Kilde: SSB

Elever i grunnskolen

Tallgrunnlag for grunnskoleelever.

95 971 barn i aldersgruppen 6-15 år med innvandrerbakgrunn per 1. januar 2016.

629 275 elever i norsk grunnskole per 1. oktober 2016.

45 272 elever mottar undervisning i særskilt norsk i grunnskolen per 1. oktober 2015.

Kilde: SSB, Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

15,3 prosent av barn i grunnskolepliktig alder hadde innvandrerbakgrunn per 1. januar 2016. Dette er en økning på 4 prosentpoeng siden 2011. Av barn i grunnskolepliktig alder var 7,6 prosent innvandrere og 7,7 prosent norskfødte med innvandrerforeldre per 1. januar 2016.

Særskilt språkopplæring

Elever med et annet morsmål enn norsk eller samisk har rett til særskilt norskopplæring til de har tilstrekkelig kunnskap i norsk til å følge den ordinære opplæringen i skolen. Elever som har rett til særskilt norskopplæring, har også rett til morsmålsopplæring og/ eller tospråklig fagopplæring dersom de har behov for det. I morsmålsundervisningen får eleven opplæring i eget morsmål utover det ordinære timetallet. I tospråklig fagopplæring blir elevens morsmål benytta i opplæringen sammen med norsk, innenfor det ordinære undervisningstimetallet. Dersom det er mangel på ansatte som kan gi tospråklig fagopplæring eller morsmålsopplæring, skal kommunen tilby annen tilrettelagt opplæring så langt det er mulig.

Det stilles krav til at kommunen skal kartlegge elevens kunnskaper i norsk før det blir gjort enkeltvedtak om særskilt språkopplæring. Det er ingen begrensning på hvor mange år eleven kan motta særskilt språkopplæring.

7 prosent av elevene får særskilt norskopplæring

Høsten 2016 var det 7,2 prosent av elevene i grunnskolen som fikk særskilt norskopplæring. Dette utgjorde 45 272 elever, 1 878 flere enn forrige skoleår. Dette ser vi i sammenheng med den økte tilstrømningen av asylsøkere i slutten av 2015.

Til tross for en liten økning fra forrige skoleår, har andelen elever med særskilt norskopplæring vært ganske stabil de siste årene. I alt 47 prosent av elevene med innvandrerbakgrunn mottok undervisning i særskilt norsk. Andel elever som fikk særskilt norskopplæring var høyest på de laveste trinnene i grunnskolen. 9 prosent av elevene på 1.-4. trinn fikk særskilt norskopplæring høsten 2016, mens tilsvarende på 8.-10. trinn var 6 prosent.

Det er store variasjoner mellom kommunene i andel elever som får særskilt norskopplæring. I Oslo får 22 prosent av elevene særskilt norskopplæring. Drammen er med 16 prosent den av de ti største kommunene i Norge som har flest elever med særskilt norskopplæring etter Oslo. Det var likevel et par av de minste kommunene i Norge (med færre enn 50 elever som fikk særskilt språkopplæring), som hadde høyest andel elever med særskilt norskopplæring høsten 2016, som følge av at de hadde en del asylsøkere i kommunen på det aktuelle tidspunktet.

Kommunerevisjonen i Oslo kommune (2015) viser at nesten 60 prosent av elevene som fikk særskilt norskopplæring på 1. trinn, fremdeles hadde særskilt norskopplæring på 10. trinn. Det er altså grunn til å sette spørsmålsteget ved om særskilt norskopplæring primært fungerer som en overgangsordning, og om kvaliteten gjennomgående er god nok.

At mange elever i Oslo har særskilt norskopplæring gjennom hele grunnskolen kan også ha sammenheng med insentivordningen i Oslo – at skolen får midler ut fra antall vedtak om særskilt norsk. Det kan altså være økonomiske insentiver lokalt til å ha elever med vedtak om særskilt norsk.

En av tre elever som får særskilt norskopplæring følger læreplan i grunnleggende norsk

Opplæringen i særskilt norsk kan gis enten etter læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter, eller i form av særskilt tilpasning innenfor den ordinære planen. Østbergutvalget konkluderte i NOU 2010:7 *Mangfold og mestring* med at læreplanen i grunnleggende norsk bør brukes i den særskilte norskopplæringen. Denne læreplanen er en overgangsplan som kun skal brukes til eleven kan følge ordinær læreplan i norsk. Grunnleggende norsk for språklige minoriteter er en aldersuavhengig og nivåbasert læreplan der kompetansemålene er beskrevet for tre nivåer.

Tall fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI) viser at 34 prosent av elevene som fikk særskilt norsk, fulgte læreplan for grunnleggende norsk høsten 2016. Det har vært en nedgang siden 2011/12, da andelen var 40 prosent. Valg av læreplan er ofte delegert fra skoleeier til skoleleder, og ofte videre til lærer. Det er store forskjeller mellom fylkene og mellom kommunene i antall elever som får undervisning etter læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter. Dette er både et resultat av at antallet minoritetsspråklige elever varierer mellom fylkene og mellom kommunene, og at skoleeier velger å gi elevene tilpasset opplæring innenfor den ordinære læreplanen i norsk. Et eksempel på det er Oslo, der mange av elevene er minoritetsspråklige. Her følger de fleste elever ordinær læreplan i norsk med tilpasninger. Men på enkelte skoler brukes læreplanen i grunnleggende norsk også i Oslo for helt nyankomne elever.

Store kommunale forskjeller i hvilken type særskilt språkopplæring elevene får

Av elevene som fikk særskilt norskopplæring, fikk 31 prosent annen type særskilt språkopplæring i tillegg. Det utgjør 14 240 elever. 11 prosent av disse får både morsmålsopplæring og tospråklig fagopplæring, 61 prosent får bare tospråklig fagopplæring og 14 prosent bare morsmålsopplæring. 13 prosent får annen tilrettelagt opplæring på grunn av mangel på kompetanse som kan gi tospråklig fagopplæring eller morsmålsopplæring. Høsten 2016 er det flest som får morsmålsopplæring og/eller tospråklig fagopplæring i arabisk, somalisk og polsk.

Siden 2012/13 har det vært en nedgang på 23 prosent i antall elever som får tospråklig fagopplæring, morsmålsopplæring eller annen tilrettelagt opplæring.

Det er store kommunale forskjeller når det gjelder hvilken type særskilt språkopplæring elevene eventuelt får i tillegg til særskilt norsk. I Trondheim fikk 82 prosent av dem som fikk særskilt norskopplæring, også annen særskilt språkopplæring, flest fikk tospråklig fagopplæring, men mange fikk også morsmålsopplæring. I Oslo var andelen 8 prosent og så godt som alle fikk tospråklig fagopplæring. I Drammen var det ingen som fikk særskilt språkopplæring utover særskilt norsk.

Rambøll (2016) viste at det er store forskjeller mellom skoler og skoleeiere når det gjelder kunnskap om, og villighet til å prioritere særskilt språkopplæring. Det er få føringer for den særskilte språkopplæringen og dette bidrar til svært ulik praksis i ulike kommuner. Rambøll fant også at cirka en tredjedel av lærerne som underviser elever med særskilt språkopplæring ikke har formell kompetanse på å undervise minoritetsspråklige elever.

6 700 elever i innføringstilbud

Barn i grunnskolealder som nettopp har kommet til Norge har rett til grunnskoleopplæring dersom det er sannsynlig at barnet skal være i Norge i mer enn tre måneder. Kommunen kan organisere innføringstilbud for minoritetsspråklige elever i egne grupper, klasser eller skoler. Eleven og elevens foreldre har mulighet til å takke nei til et innføringstilbud og i stedet velge et ordinært opplæringstilbud.

Høsten 2016 fikk 15 prosent av elevene med særskilt norskopplæring undervisning i slike innføringstilbud. Det utgjør 6 737 elever. Av disse var 1 892 asylsøkere. Det er 1 858 flere elever i egne undervisningsgrupper enn forrige skoleår. Dette henger sammen med høye ankomsttall for asylsøkere i slutten av 2015.

Etter opplæringsloven er det mulig for elever å gå i innføringstilbud i inntil to år. Mange skoleeiere har innføringstilbud ett år, og begrunner det med at det er viktig at elevene raskt blir integrert i en ordinær klasse (Rambøll 2016). Et år er tilstrekkelig for mange, men for elever på de øverste trinnene med liten eller ingen skolegang fra hjemlandet, kan et ettårig innføringstilbud i mange tilfeller være for lite.

Rambøll (2016b) fant også at det ikke er uvanlig at elever i grunnskolen hospiterer i ordinære klasser, men det varierer i hvor stort omfang elevene hospiterer i ordinær klasse.

Fra høsten 2016 åpnet opplæringsloven for mer grunnskoleopplæring før /i kombinasjon med videregående. I loven heter det at kommuner og fylkeskommuner kan tilby grunnskoleopplæring til de som har rett til videregående opplæring, men som har behov for mer grunnskoleopplæring for å kunne fullføre videregående opplæring. Dette er en lovendring som kan være særlig viktig for sent ankomne elever. Man kan også søke om midler til denne opplæringsmodellen igjennom IMDIs tilskuddsordning knyttet til Jobbsjansen. I år har det vært søkere fra hele landet som ønsker å opprette slike tilbud.

Elever i videregående opplæring

Av 200 700 elever i videregående opplæring per 1. oktober 2016 utgjorde elever med innvandrerbakgrunn 17 prosent. 12 prosent var innvandrere og 5 prosent norskfødte.

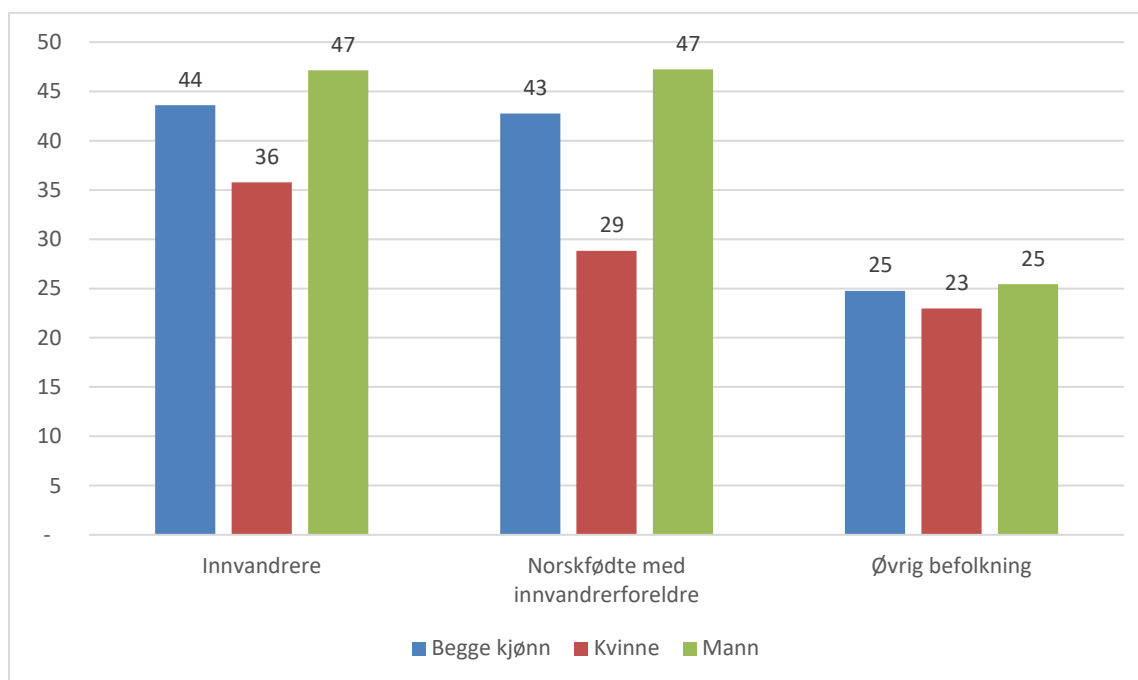
Per 1. oktober 2015 var det 756 elever i videregående opplæring som var registrert i tilbud tilrettelagt minoritetsspråklige. Mange av disse tar vg1 over to år.

Det var også registrert rundt 1007 deltakere i innføringstilbud utenfor tilbudsstrukturen (altså et 0. år før Vg1) per 1. oktober 2015.

Menn med innvandrerbakgrunn har størst problemer med å få læreplass

Av søkere (med ungdomsrett) med læreplass som førsteønske skoleåret 2016/17 var det 13 400 som hadde lærlingplass per 31. desember 2016. I tillegg var det drøyt 800 lærekandidater. Samtidig var det 5 300 som hadde søkt om læreplass, men som ikke hadde fått dette. Av disse var omkring 800 innvandrere og nærmere 200 var norskfødte. Figur 2 viser at en betydelig større andel innvandrere og norskfødte står uten læreplass. Det er særlig menn med innvandrerbakgrunn som står uten læreplass. Kjønnsforskjellene er store både blant norskfødte og øvrige. Det er små kjønnsforskjeller blant øvrige elever.

Figur 2. Andel som står uten læreplass* av de som har søkt, fordelt på kjønn. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. Per 31. desember 2016. Prosent.

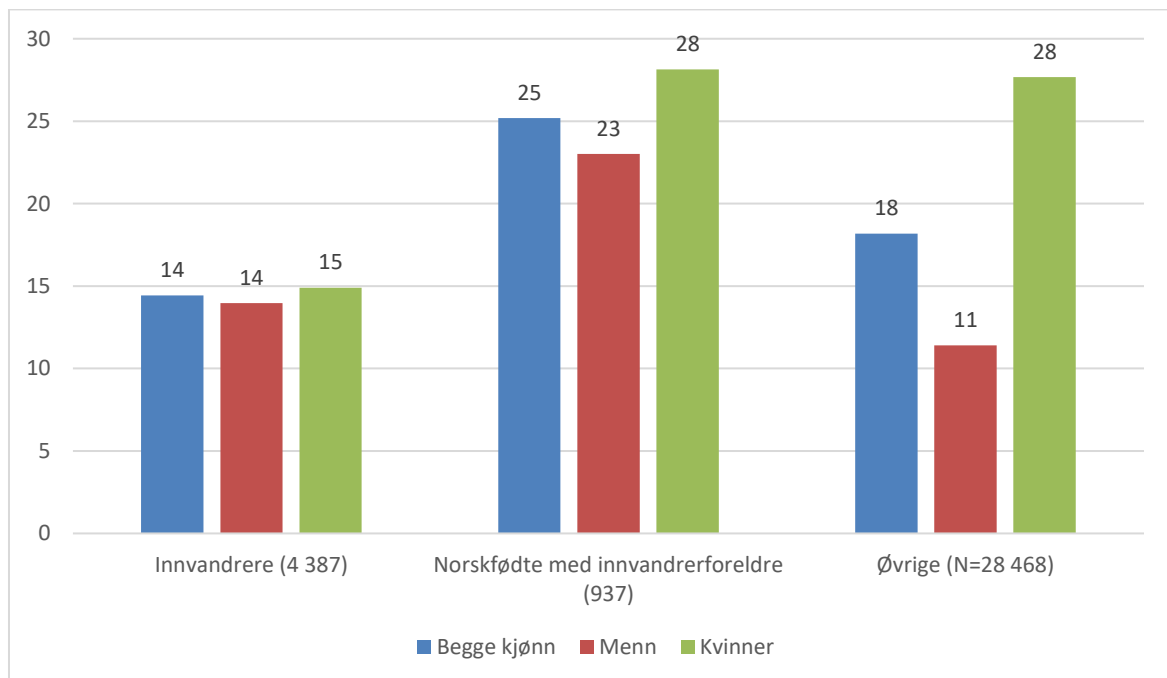
*Blant de som har fått plass regner vi både lærlinger og lærekandidater. Som *lærekandidat* på opplæringskontrakt er det ikke krav om at du må ha bestått fag på videregående skole. Målet for en lærekandidat er å oppnå planlagt grunnkompetanse. B
Kilde: SSB

En av fire norskfødte med innvandrerforeldre tar påbygging etter Vg2

Av yrkesfagelevne tok 18 prosent påbygging til generell studiekompetanse etter Vg2. Figur 3 viser at norskfødte med innvandrerforeldre er den av gruppene som i størst grad velger å ta påbygging til generell studiekompetanse. Det er flere kvinner enn menn som velger påbygg, men kjønnsforskjellen er størst hos øvrige elever. Også blant norskfødte er det en vesentlig kjønnsforskjell, mens det er små

forskjeller mellom kvinner og menn blant innvandrere. Øvrige menn er de som i minst grad velger påbygg.

Figur 3. Andel som går over til påbygg etter Vg2, fordelt på kjønn. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. Elever på yrkesfag vg2 i 2015 som går på påbygg per 1. oktober 2016. Prosent.

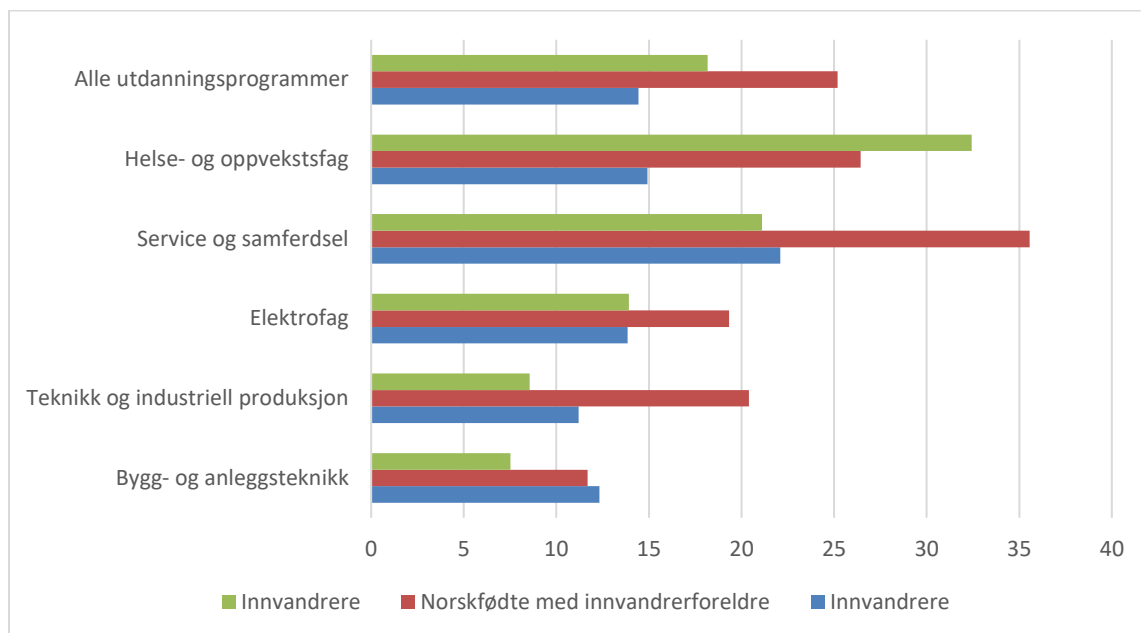

Kilde: SSB

Bakgrunnen for at elever velger påbygg er mangfoldig. Nær 80 prosent av elevene som søker seg til påbygg, bestemmer seg for å ta påbygg etter at de har startet på videregående med begrunnelser som feilvalg, ønske om å ta høyere utdanning, eller som en nødløsning fordi de ikke får læreplass (Markussen og Gloppen, 2012). Markussen og Gloppen (2012) finner også i sin undersøkelse at både innvandrere og norskfødte hadde lavere sannsynlighet for å fullføre og bestå påbygg enn elever med majoritetstilhørighet.

Norskfødte velger påbygg i betydelig større grad enn både innvandrere og øvrig befolkning på de fleste utdanningsprogrammer. Unntaket er *helse- og oppvekstfag*, der øvrige velger påbygg oftere enn de norskfødte, men også norskfødte velger påbygg i mye større grad enn innvandrere. Over 40 prosent av påbyggelevne kom fra *helse- og oppvekstfag* og 15 prosent kom fra *service og samferdsel*.

Figur 4. Andel som velger påbygg etter Vg2 yrkesfag, for utvalgte utdanningsprogram. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige per 1. oktober 2016. Prosent.

Kilde: SSB

Resultater

Grunnskolen

Det er viktig å være klar over at det er store variasjoner innad i gruppen elever med innvandrerbakgrunn. Mange minoritetsspråklige får svært gode skolerresultater og mange elever med innvandrerbakgrunn har store ambisjoner om høy utdanning. Det er også betydelige variasjoner etter landbakgrunn og mange grupper oppnår like gode eller bedre resultater enn gjennomsnittet for alle elever (Bakken og Elstad 2012).

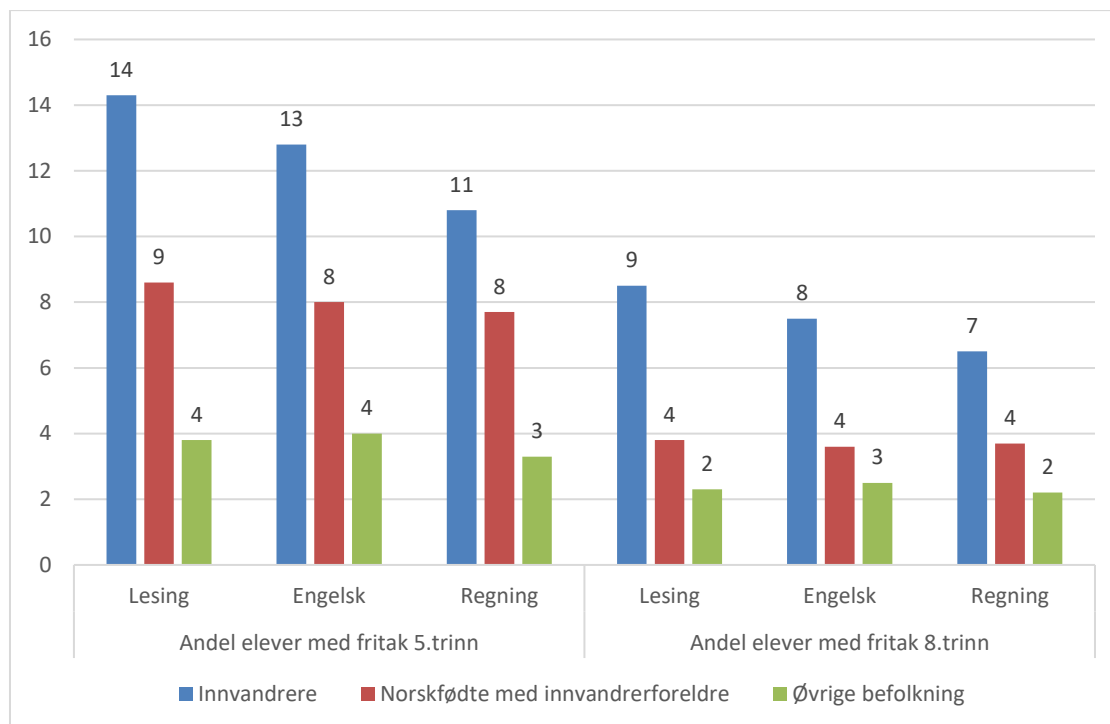
En av sju innvandrere på 5. trinn var fritatt fra nasjonale prøver i lesing

Nasjonale prøver skal måle elevens ferdigheter i lesing og regning, og i deler av faget engelsk. Resultatene skal gi skoler og skoleeiere et grunnlag for kvalitetsutvikling i opplæringen. Elever på 5. og 8. trinn deltar på nasjonale prøver. Nasjonale prøver er delt inn i tre nivåer på 5. trinn og fem nivåer på 8. trinn.

14 prosent av innvandrere på 5. trinn fikk fritak fra nasjonale prøver i lesing. En så høy andel fritak påvirker tolkningen av resultatene. Fritaksprosenten for innvandrere var høy også i engelsk og regning. Også norskfødte hadde en ganske høy fritaksprosent på 5. trinn.

På 8. trinn var andel elever som var fritatt eller ikke deltok nesten halvparten av andelen på 5. trinn, både for innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn.

Figur 5. Andel elever som fritas fra nasjonale prøver på 5. og 8. trinn i lesing, engelsk og regning. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16. Prosent.

Kilde: SSB.

Nasjonale prøver – prestasjonsforskjellene størst i lesing

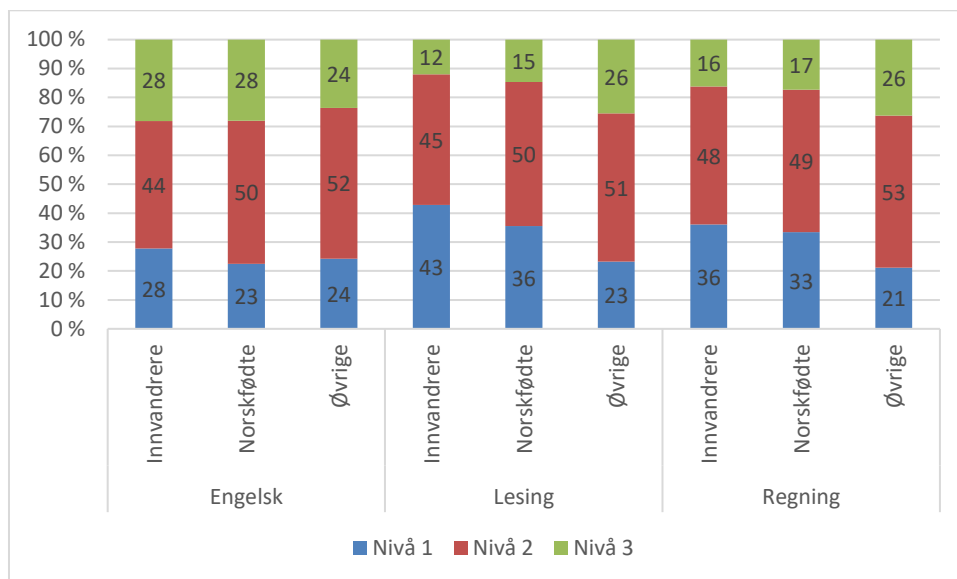
Figur 6 og 7 viser fordelingen på de ulike mestringsnivåene for innvandrere, norskfødte og øvrige på 5. og 8. trinn. Innvandrere presterer generelt svakere enn norskfødte elever med innvandrerforeldre, som igjen presterer svakere enn øvrige elever på de nasjonale prøvene.

På 5. trinn er forskjellen mellom de med innvandrerbakgrunn og øvrige størst i lesing og regning. I engelsk er det ikke så store forskjeller mellom gruppene.

På 8. trinn er forskjellen mellom innvandrere, norskfødte og øvrige større enn den er på 5. trinn. Dette gjelder spesielt i lesing. Noe av forklaringen på dette kan være høye tall for fritak på 5. trinn, spesielt i lesing. Dette vil kunne bidra til at forskjellene på barnetrinnet i lesing framstår som mindre enn de ville vært dersom fritakksandelen ikke var så høy. Resultatene, spesielt i lesing på 5. trinn, må altså tolkes med forsiktighet.

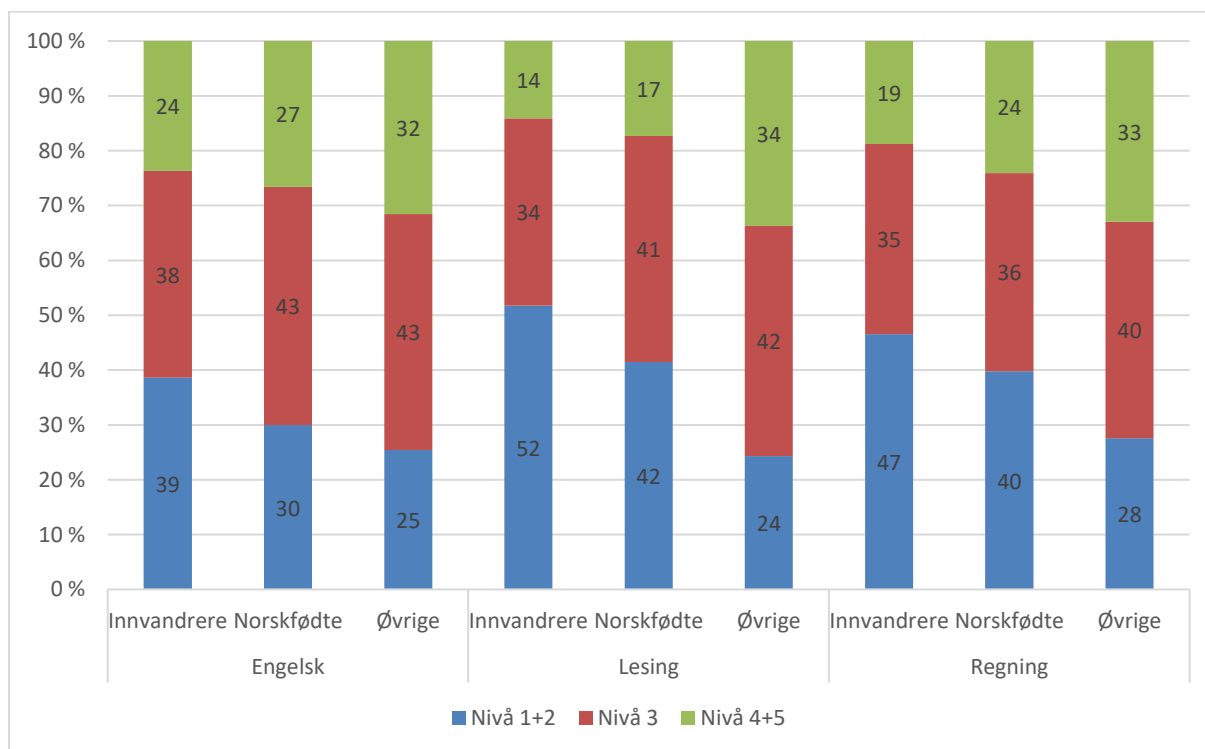
I engelsk og matematikk er det små endringer i tallene sammenlignet med 2014. I lesing vil det først være mulig å se en utvikling fra og med 2016.

Figur 6. Fordeling på mestringsnivå på nasjonale prøver for 5. trinn. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16. Prosent.

Kilde: SSB.

Figur 7. Fordeling på mestringsnivå på nasjonale prøver for 8. trinn. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16. Prosent.

Kilde: SSB.

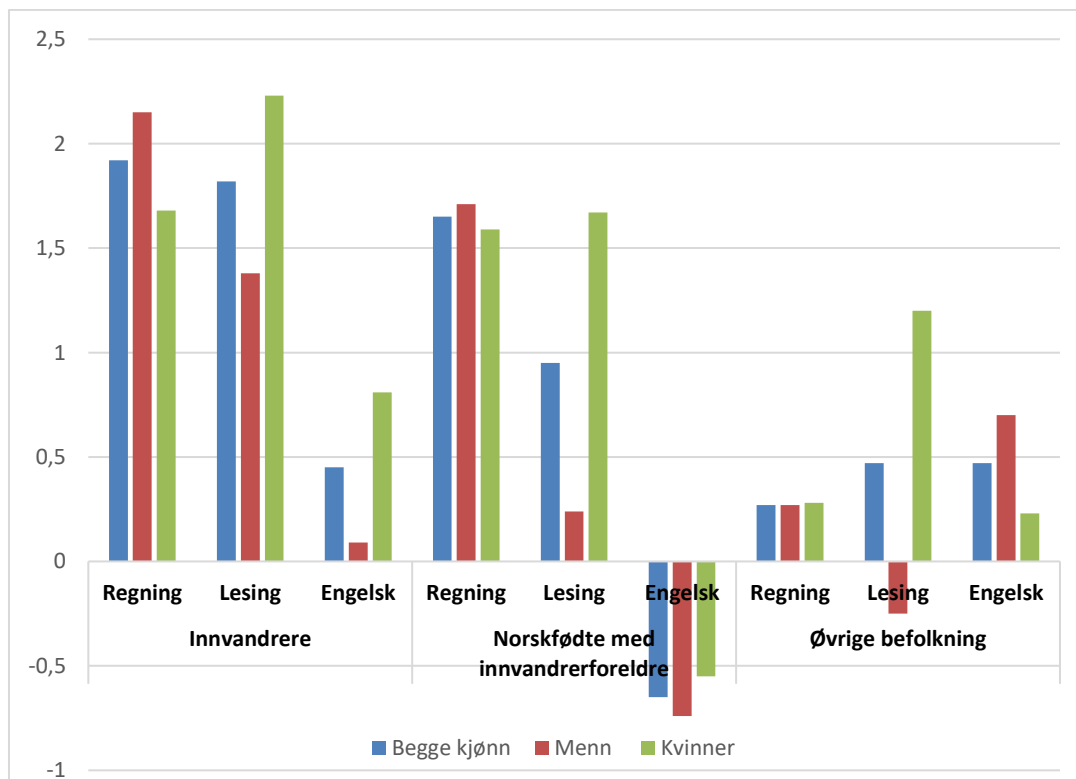
Bedre prestasjonsutvikling fra 5. til 8. trinn i lesing og regning for elever med innvandrerbakgrunn enn øvrige elever

Prestasjonene på prøvene på 5. trinn (2012/13) og 8. trinn (2015/16) for de samme elevene kan gjøres sammenlignbare ved å benytte standardiserte poeng fra prøvene (standardisert med gjennomsnitt lik 50 og standardavvik lik 10). Forskjellen i standardiserte poeng mellom 5. og 8. trinn kan indikere en relativ retning og størrelse på prestasjonsutviklingen i emnet. En høy relativ verdi kan indikere at en elevgruppe i snitt har forbedret sine prestasjoner fra 5. til 8. trinn sammenlignet med resten av populasjonen.

Figur 8 viser at elever med innvandrerbakgrunn har en betydelig sterkere prestasjonsutvikling enn øvrige elever i regning og lesing. I engelsk derimot, er prestasjonsutviklingen betydelig svakere blant norskfødte enn blant innvandrere og øvrige elever.

Kjønnsforskjellene i prestasjonsutvikling er store for de med innvandrerbakgrunn. Innvandrerjentene skiller seg ut med den største prestasjonsutviklingen i lesing. I regning har innvandrer gutter og norskfødte gutter den største prestasjonsutviklingen. For øvrige elever er kjønnsforskjellene i regning mindre.

Figur 8. Prestasjonsutvikling fra 5. til 8. trinn i lesing, engelsk og regning, fordelt på kjønn. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2012/13-2015/16.

Kilde: SSB.

Færre grunnskolepoeng i forskjell mellom innvandrere og øvrige elever

Grunnskolepoeng blir brukt som inntaksgrunnlag til videregående opplæring. Poengene er beregnet ved å ta gjennomsnittet av alle standpunkts- og eksamenskarakterer, og multiplisere med 10. Elever som mangler sluttvurdering i flere enn halvparten av fagene, får ikke beregnet grunnskolepoeng.

Skoleåret 2015/16 var gjennomsnittlige grunnskolepoeng 41,2. Innvandrere hadde i snitt 4,7 grunnskolepoeng mindre enn øvrige elever. Det er små forskjeller mellom grunnskolepoengene til norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever. 2,1 grunnskolepoeng skilte disse. Forskjellen mellom innvandrere og øvrige er blitt redusert gradvis i løpet av de siste årene. I 2012/13 hadde innvandrere 6,8 grunnskolepoeng færre enn øvrige elever.

Til sammenligning var forskjellen mellom jenter og gutter, i hele befolkningen, 4,4 grunnskolepoeng. Og norskfødte jenter med innvandrerforeldre får høyere grunnskolepoeng enn gutter uten innvandrerbakgrunn.

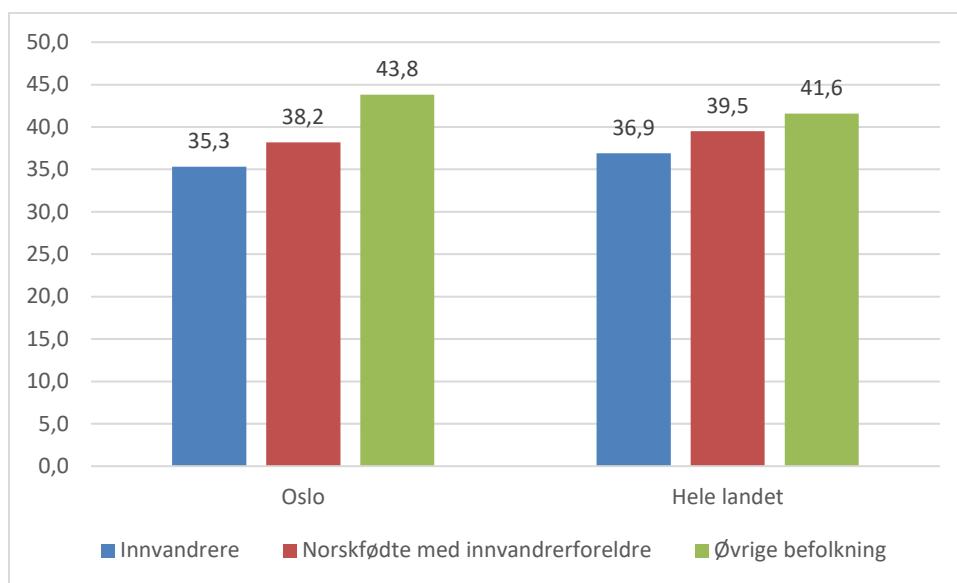
Det er vanskelig å vurdere resultatene til innvandrerelever, da mange av dem ikke kan vurderes ut fra ordinære læreplaner, fordi de trenger tid til å tilegne seg et nytt språk. Litt over en tiendedel av innvandrerelevne har ikke fått beregnet grunnskolepoeng i 2015/16. Det er særlig de med 0–2 års botid, 44 pst., som ikke har fått beregnet grunnskolepoeng. Botiden har stor betydning for hvor mange grunnskolepoeng innvandrere har ved utgangen av 10. trinn. Det er først blant de med mer enn 8 års botid at tallet på grunnskolepoeng nærmer seg tallet på grunnskolepoeng for norskfødte med innvandrerforeldre.

Innvandrere og norskfødte har lavere grunnskolepoeng i Oslo enn i resten av landet

Innvandrere og norskfødte i Oslo har noe lavere grunnskolepoeng enn disse gruppene har i resten av landet (figur 9).

Vi kan ikke ut fra dette trekke konklusjonen om at Oslo ikke klarer å løfte elever med innvandrerbakgrunn i samme grad som resten av landet. Dette blant annet fordi det kan være andre forklaringer på variasjonene, som ulik botid, ulikheter i foreldres utdanningsnivå, ulik landbakgrunn etc.

Figur 9. Grunnskolepoeng i Oslo og hele landet. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16.

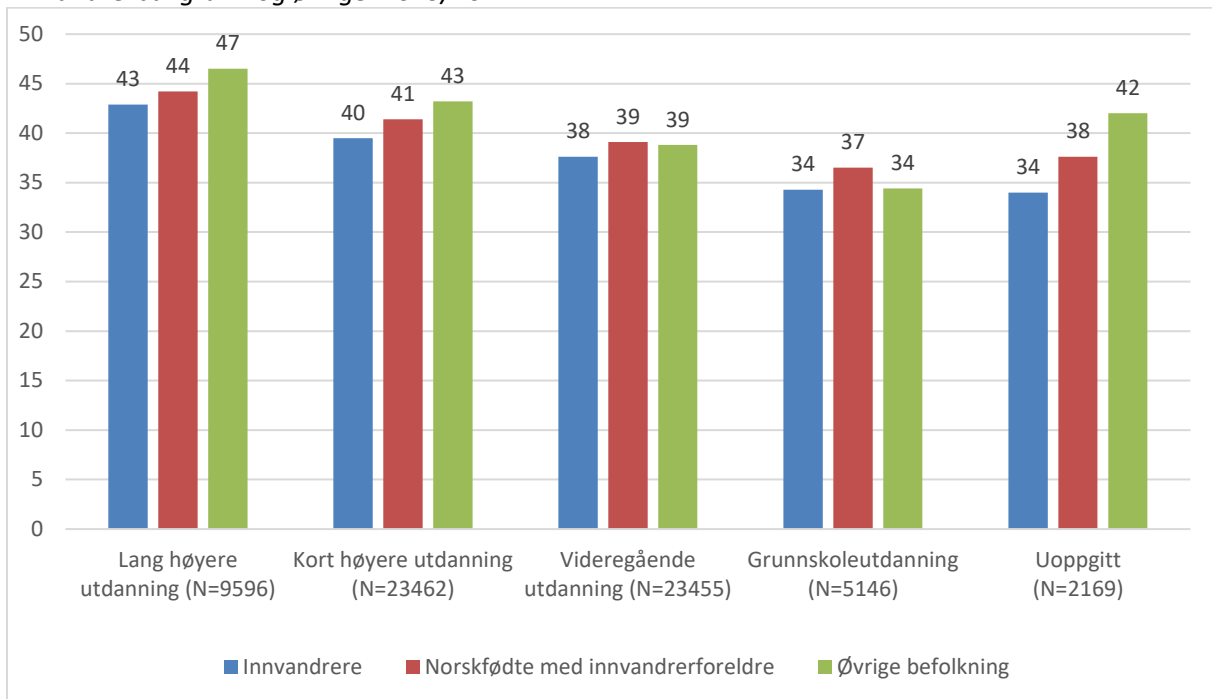

Kilde: SSB

Foreldrenes utdanningsnivå har stor betydning for barnas skoleprestasjoner

Det er en sterk positiv sammenheng mellom elevprestasjoner og hvilket utdanningsnivå elevens foreldre har (se for eksempel Wiborg mfl. 2011; Opheim mfl. 2010). Figur 10 viser at forskjellen i antall grunnskolepoeng mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever reduseres når det sammenlignes innenfor grupper av elever hvor foreldrene har tilsvarende utdanningsbakgrunn. Forskjellen mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever er høyere blant de som har foreldre med høyere utdanning ved universiteter/høyskoler enn de som ikke har dette. Blant de som har foreldre uten høyere utdanning, oppnår norskfødte elever høyere grunnskolepoeng enn øvrige elever. Forskjellene mellom innvandrerere og øvrige er også små blant de som har foreldre uten høyere utdanning.

Figur 10. Gjennomsnittlige grunnskolepoengfordelt på foreldres utdanningsnivå. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16.

Kilde: SSB

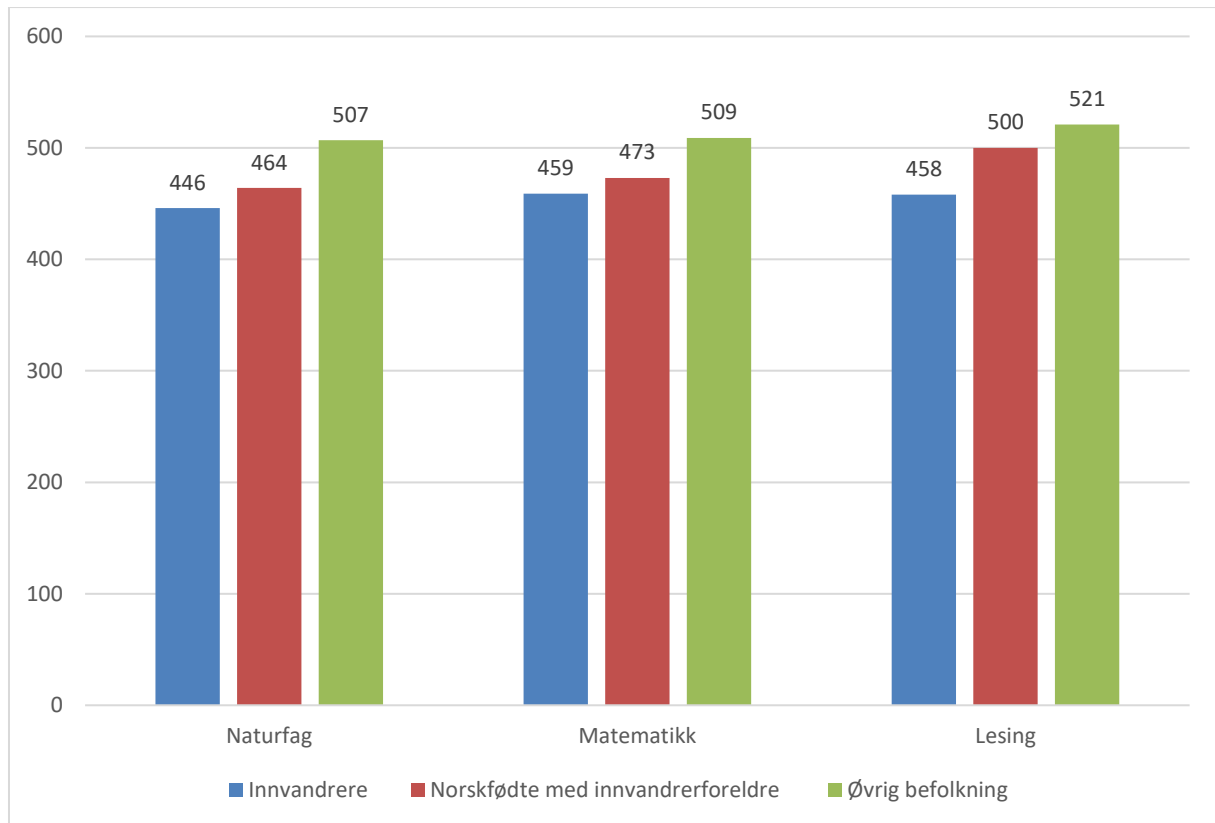
Pisaresultater

PISA er en internasjonal undersøkelse av 15-åringers kunnskap i lesing, matematikk og naturfag. Elevene må bruke sin kompetanse i en kontekst, og det er ikke tilstrekkelig med en gjengivelse av fakta (Kjærnsli og Jensen 2016).

12 prosent av elevene som deltok i PISA hadde innvandrerbakgrunn.

Figur 11 viser at elever med innvandrerbakgrunn presterer svakere enn øvrige elever. Generelt er det størst forskjeller mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever i naturfag. Når det gjelder lesing er det en vesentlig forskjell mellom innvandrere og øvrige. Selv om norskfødte med to innvandrerforeldre også presterer noe svakere enn majoriteten i lesing, presterer de som OECD-gjennomsnittet. I matematikk og naturfag ligger norskfødte med innvandrerforeldre nærmere innvandrerlever enn øvrige elever.

Figur 11. Norske resultater* i PISA i naturfag, matematikk og lesing. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015.

Kilde: Kjærnsli og Jensen 2016.

*Startpunktet for lesing var år 2000 og 500 ble satt som OECD-gjennomsnitt dette året, for matematikk var tilsvarende år 2003 og for naturfag 2006. OECD-gjennomsnittet i 2015 var 493 i naturfag, 490 i matematikk og 493 i lesing.

Innvandrererelever som deltok i PISA ble også spurt om hvilket språk de snakket hjemme. 57 prosent av de norskfødte med to innvandrerforeldre svarte at de snakket norsk hjemme, mens 26 prosent av innvandrerne gjorde dette.

All omtale av Pisa-resultatene her er basert på Kjærnsli og Jensen 2016.

Videregående opplæring

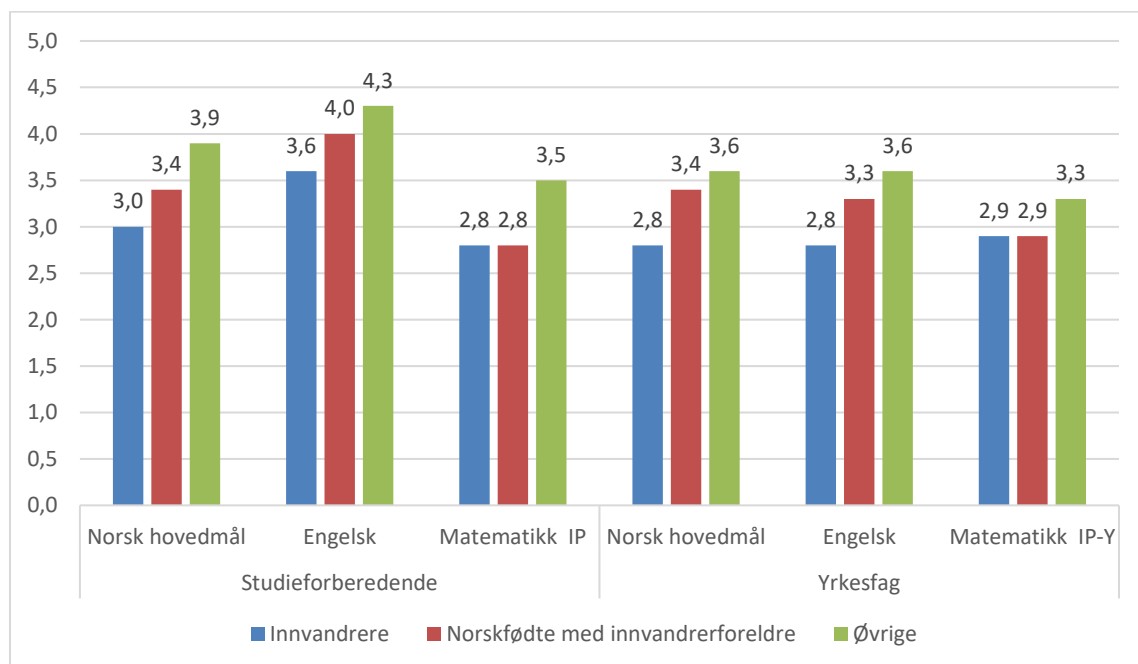
Større forskjeller i karakterer mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige til eksamen enn standpunkt

Forskjeller i standpunkt- og eksamens karakterer i norsk, engelsk og praktisk matematikk mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige, gir et relativt likt bilde som nasjonale prøver og grunnskolepoeng (se figur 12 og 13). Øvrige elever får høyere karakterer enn norskfødte elever med innvandrerforeldre, som igjen får høyere karakterer enn innvandrere. Forskjellen mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever er minst i praktisk matematikk.

Jenter får høyere karakterer enn guttene i de fleste fag. I fellesfagene er forskjellene størst i norsk og minst i matematikk (på eksamen får gutter også høyere karakterer enn jenter i matematikk).

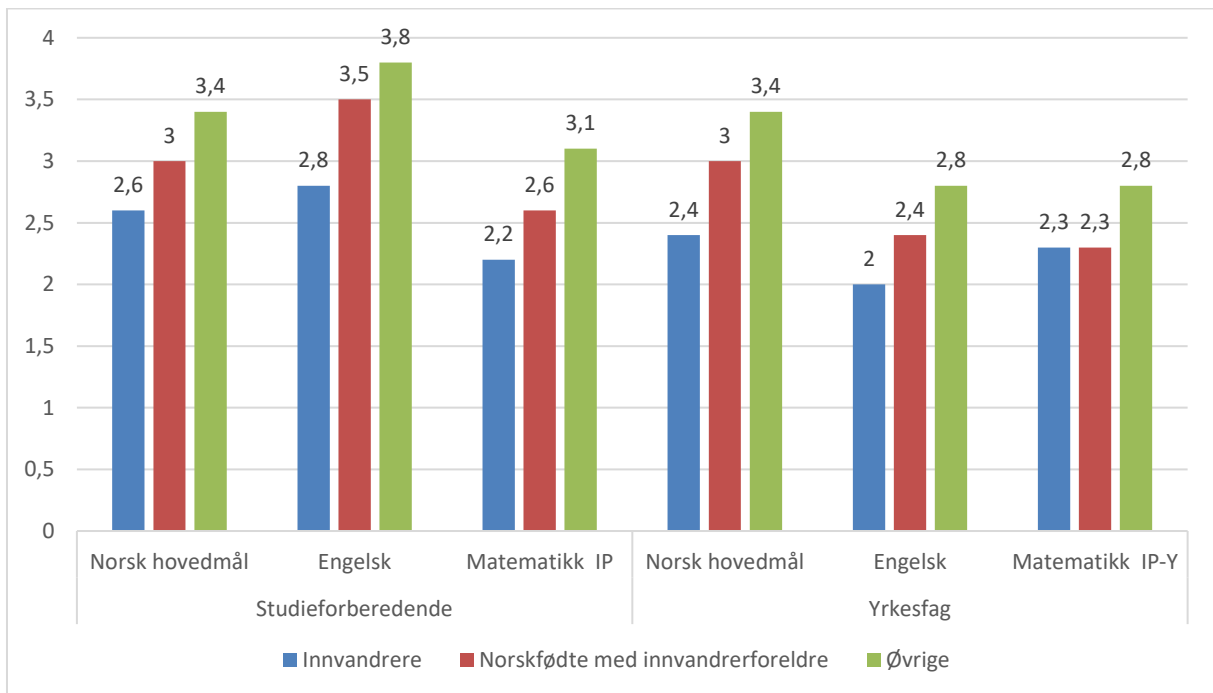
Forskjellen i karakterer mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige er noe høyere til eksamen enn til standpunkt.

Figur 12. Gjennomsnittlige standpunktkarakterer i norsk, engelsk og matematikk. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16.

Kilde: SSB

Figur 13. Gjennomsnittlige eksamenskarakterer i norsk, engelsk og matematikk. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2015/16.

Kilde: SSB

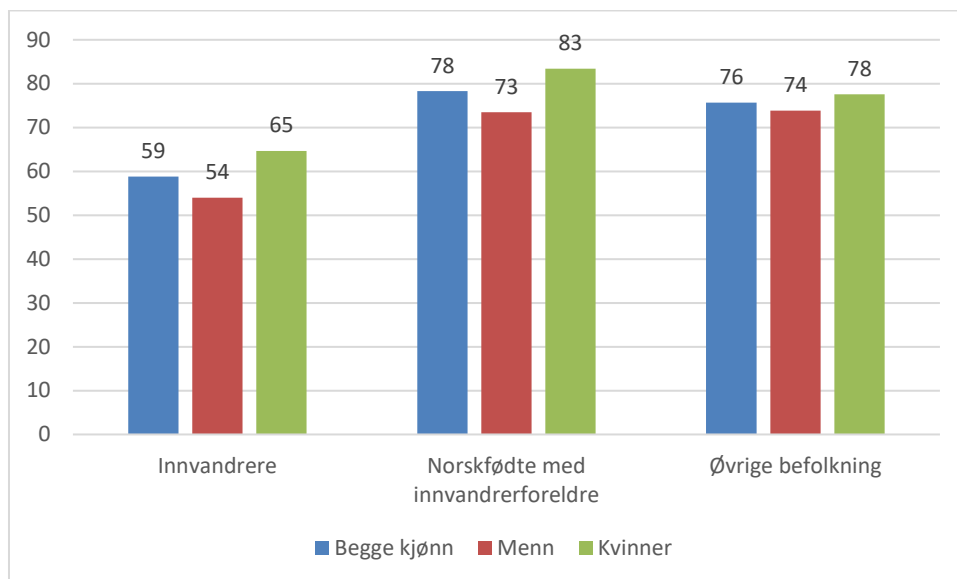
Progresjon og gjennomføring

En større andel norskfødte kvinner med innvandrerforeldre følger ordinær progresjon enn øvrige kvinner

Figur 14 viser at det er størst andel av de norskfødte som startet på Vg1 som befinner seg på Vg3 eller er i lære, per 1. oktober to år senere. Og for norskfødte kvinner er andelen elever med ordinær progresjon betydelig høyere enn blant øvrige kvinner. Norskfødte menn har omtrent lik andel med ordinær progresjon som øvrige menn. Andel innvandrere som følger ordinær progresjon er lavere.

Elever som ikke følger ordinær progresjon, består av elever som har foretatt omvalg, går samme trinn om igjen, slutter eller tar permisjon.

Figur 14. Elever med direkte overgang fra Vg1 til Vg2 til Vg3/lære, fordelt på kjønn. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. Elever som startet vgo første gang høsten 2012. Andel.

Kilde: SSB

Innvandrere fullfører i mindre grad enn øvrige innen to år etter normert tid

Andelen som starter i videregående opplæring samme år som avsluttet grunnskole, er 98 prosent for norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever. Andelen er noe lavere for innvandrere med 87 prosent. Innvandrere med over 4 års botid starter i videregående opplæring i omtrent like ofte som de uten innvandrerbakgrunn.

55 prosent av innvandrere som begynte i videregående opplæring i 2009 (2009-kullet), fullførte med vitnemål eller fag- eller svennebrev innen to år etter normert tid. For norskfødte var andelen 68 prosent og for øvrige 75 prosent.

Ordinær tid vil normalt være tre år for studiespesialiserende utdanningsprogram og fire år for yrkesfaglige utdanningsprogram.¹

Vi har sett at norskfødte kvinner i større grad følger ordinær progresjon enn øvrige kvinner. Når vi ser på gjennomføring innen to år etter normert tid, er denne forskjellen forsvunnet og gjennomføringen er noe lavere enn for øvrige kvinner. Dette ser ut til å kunne forklares av at noen flere av de norskfødte kvinnene ikke består. I figur 15 ser vi også at både innvandrere og norskfødte gjennomfører i større grad videregående opplæring uten å bestå enn øvrige.

Norskfødte jenter med innvandrerforeldre fullfører imidlertid i nesten like stor grad som jenter i befolkningen for øvrig og i større grad enn gutter i den øvrige befolkningen. Norskfødte gutter med innvandrerforeldre har derimot betydelig lavere fullføringsandel enn både norskfødte jenter og

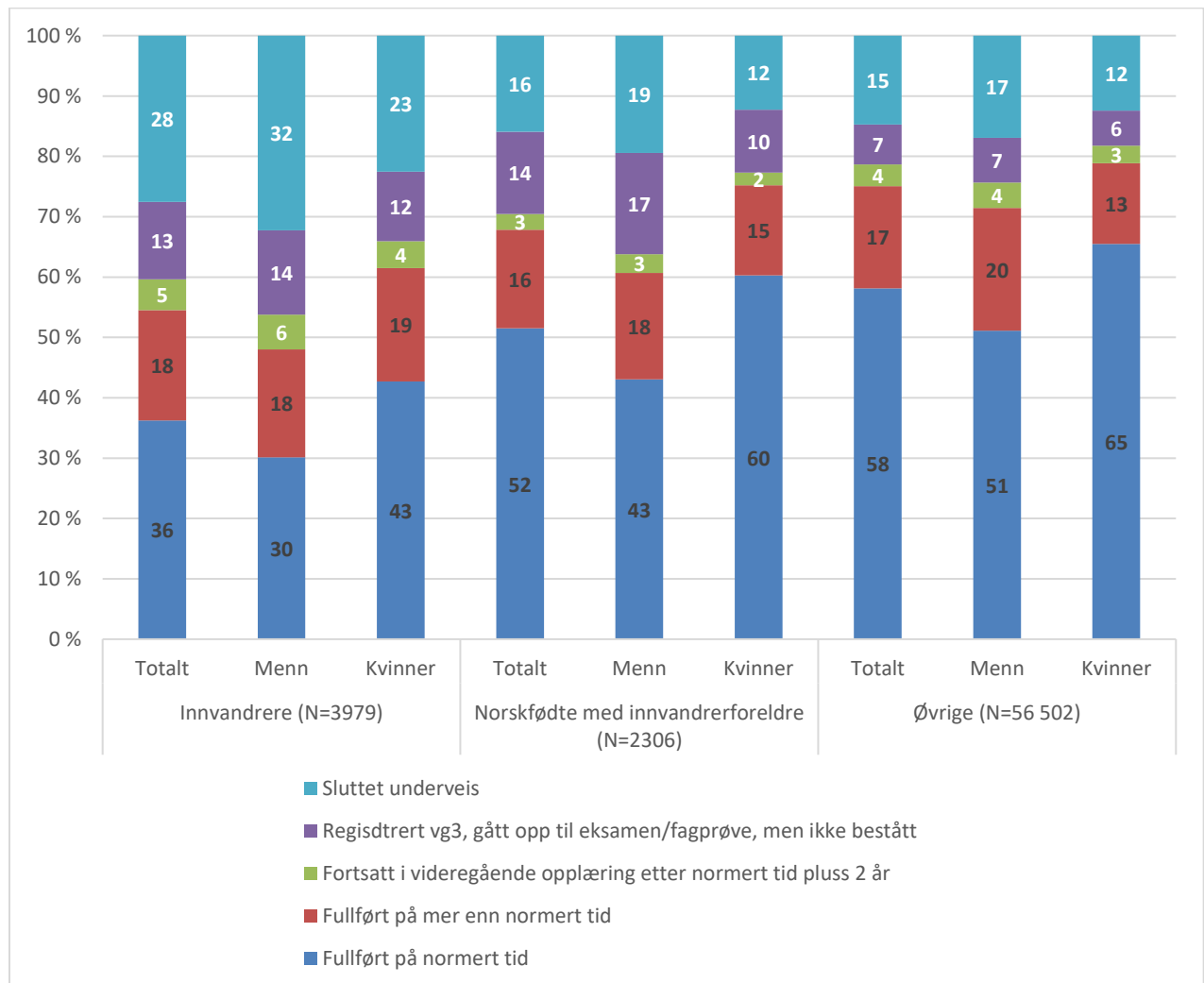
¹ Denne statistikken tar ikke hensyn til elever med individuell opplæringsplan som har grunnkompetanse som mål, og som dermed ikke vil oppnå status fullført. Det tas heller ikke hensyn til at det finnes yrkesfaglige utdanningsløp hvor ordinær tid er fem år (såkalte særløp).

gutter i befolkningen for øvrig. Den største kjønnsforskjellen finner vi mellom innvandrer gutter og innvandrer jenter.

Når vi sammenligner kullene som begynte i videregående opplæring i 2009 med de som begynte i 2007, ser vi at det har vært en liten økning i andel som gjennomfører i løpet av fem år blant øvrige elever. Det har ikke vært tilsvarende økning blant norskfødte. Av de som startet i videregående opplæring i 2007 gjennomførte 69 prosent av de norskfødte og 73 prosent av øvrige innen to år etter normert tid. Av de som startet i videregående opplæring i 2009 gjennomførte 68 prosent av de norskfødte og 75 prosent av de øvrige innen to år etter normert tid.

Årsaker til at elever slutter er mange, for eksempel manglende motivasjon, feilvalg, mangel på læreplasser, eller gjentatte stryk (Markussen og Seland 2012).

Figur 15. Elever som startet på i videregående opplæring i 2009, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter normert tid pluss to år. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. Prosent.

Kilde: SSB

Sterk sammenheng mellom gjennomføring og foreldres utdanning

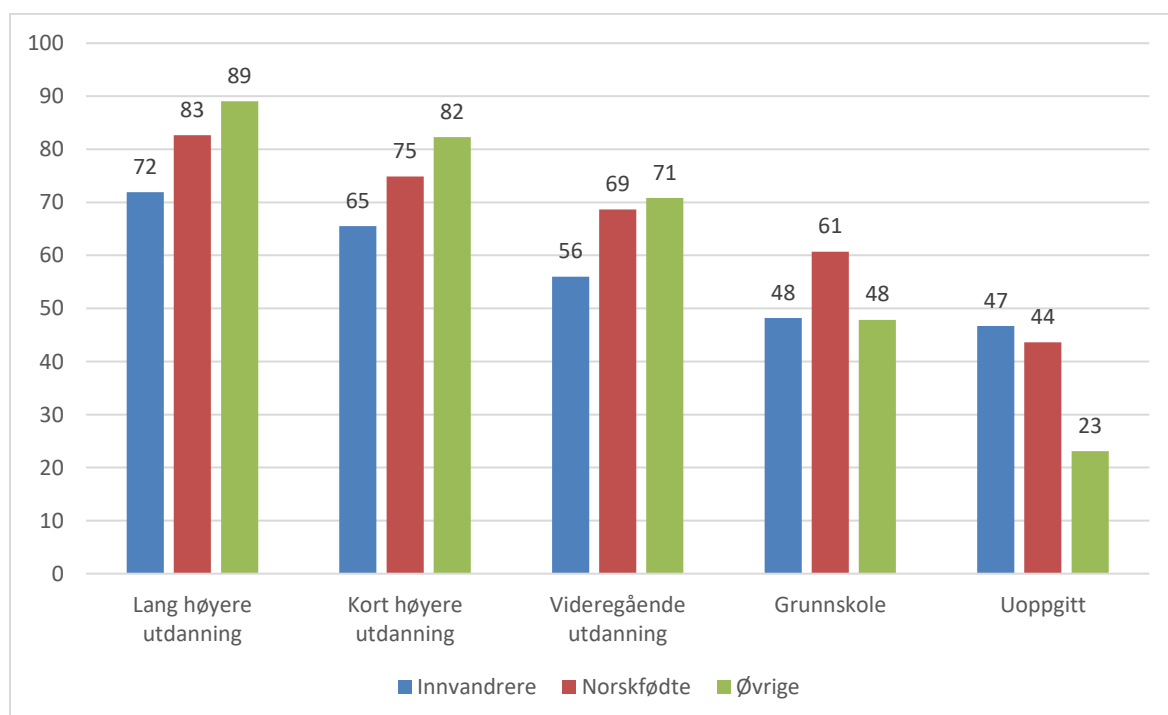
Det er sterk sammenheng mellom foreldres utdanningsnivå (figur 16) og andelen som fullfører også for elever med innvandrerbakgrunn.

Forskjellene mellom de som har foreldre med lang høyere utdanning og de som har foreldre med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, er helt klart størst blant øvrige elever. Men det er også store forskjeller mellom innvandrere som har foreldre med lang høyere utdanning og innvandrere som har foreldre med grunnskole som høyeste fullførte utdanning.

Forskjellen er betydelig lavere for norskfødte, men selv her skiller det mer enn 20 prosentpoeng mellom de som har foreldre med grunnskole som høyeste utdanning og de som har lang høyere utdanning. Dette skyldes særlig den relativt høye gjennomføringen for norskfødte som har foreldre uten høyere utdanning.

Det er en større tendens til at elever med innvandrerbakgrunn tar høyere utdanning enn sine foreldre. I gruppen elever der foreldre kun har grunnskoleutdanning, ser vi at norskfødte med innvandrerforeldre fullfører i betydelig høyere grad enn øvrige elever. Også elever som selv har innvandret, fullfører like stor grad som øvrige elever som har foreldre med grunnskole som høyeste utdanning, på tross av at mange i innvandrergruppen har kort botid i Norge.

Figur 16. Andel elever som startet videregående opplæring i 2009, som har gjennomført innen to år etter normert tid. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. Prosent.

Kilde: SSB

Karakternivået fra grunnskolen forklarer også mye av forskjellen i fullføringsandel mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever med samme karakternivå og samme sosiale bakgrunn, fullfører i like stor grad videregående opplæring. Norskfødte med innvandrerforeldre fullfører i større grad enn øvrige elever med samme sosiale bakgrunn og likt karakternivå fra grunnskolen (Falch m.fl. 2010). Tidligere forskning har vist at elever med innvandrerbakgrunn jobber mer med lekser, og i større grad planlegger å ta høyere utdanning enn øvrige elever. Et ekstra driv hos elever med innvandrerbakgrunn vil altså kunne kompensere for andre faktorer og bidra til mindre forskjeller fra øvrige elever (Bakken 2014, Bakken 2003).

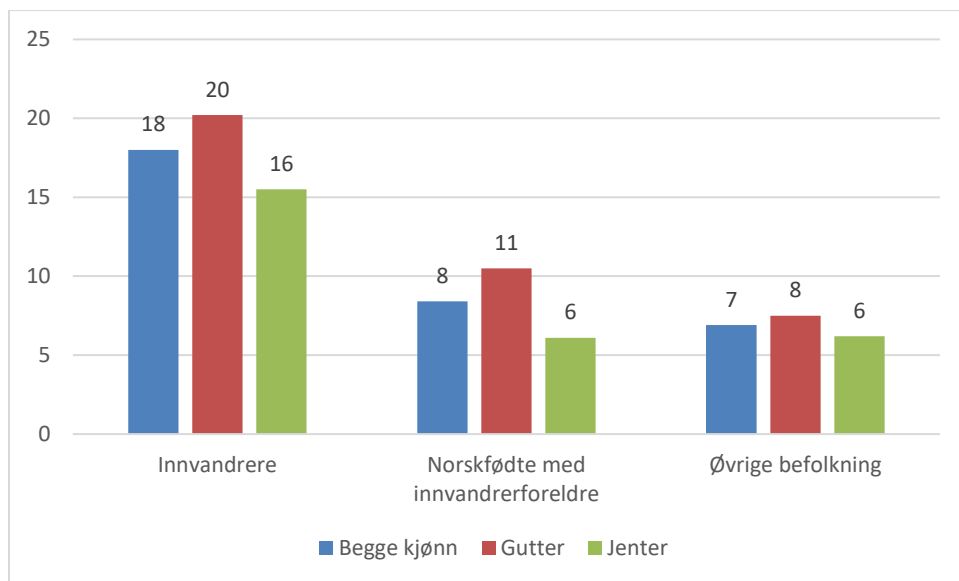
Store forskjeller mellom innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre sin gjennomføring i Norge

I en sammenligning av tall for gjennomføring i videregående opplæring i ni ulike land, påpeker OECD (2012) at i Finland og Norge er avstanden mellom innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre høy, sammenlignet med de øvrige landene. Brochmann II-utvalget så videre på disse tallene og koblet de med gjennomføringstall for hele befolkningen i NOU 2017:2 *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser av høy innvandring fra 2017*. De konkluderte med at relativt sett gjør etterkommere av innvandrere det svært godt i Norge, mens gapet ned til innvandrere er stort.

16-25-åringene som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført eller bestått videregående opplæring

I 2015 er 18 pst. av innvandrere i alderen 16–25 år verken i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring (figur 18). Til sammenligning er 8 pst. av norskfødte med innvandrerforeldre og 7 pst. av øvrige i alderen 16–25 verken i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring. Generelt er en høyere andel av mennene enn kvinnene representert i denne gruppa. Særlig er det en kjønnsforskjell blant norskfødte med innvandrerforeldre. Det er en større del norskfødte menn med innvandrerforeldre enn øvrige menn som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring, mens det ikke er forskjell mellom norskfødte kvinner med innvandrerforeldre og øvrige kvinner.

Figur 18. Andel 16-25-åringar som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført eller bestått, etter kjønn 2015. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige, fordelt på kjønn. Prosent.

Kilde: SSB

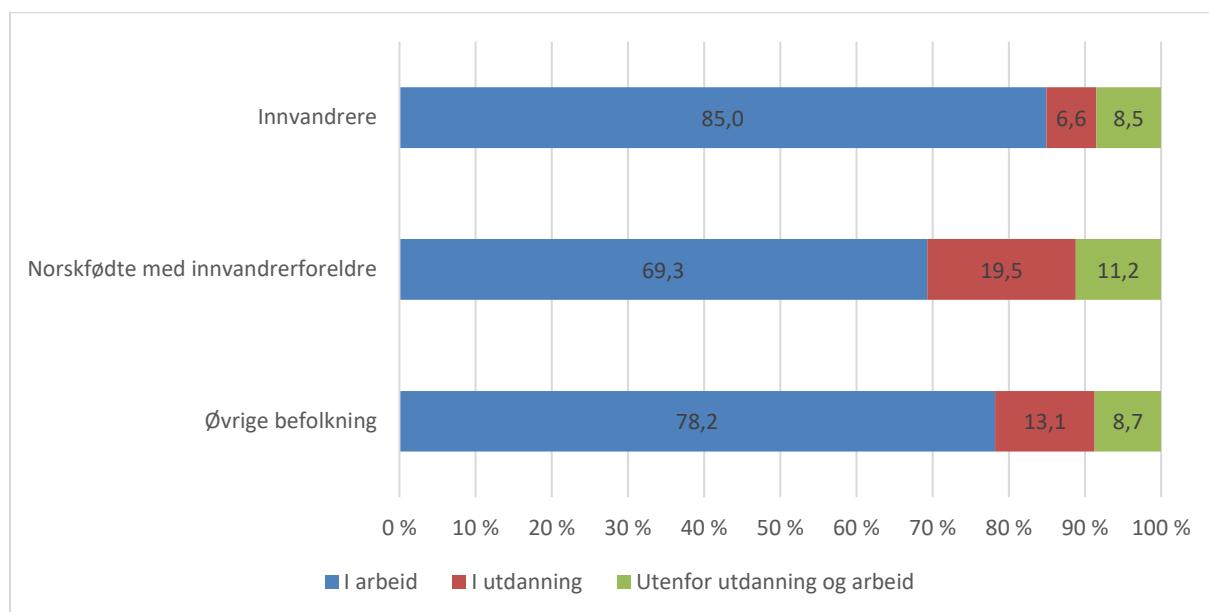
Sysselsetting av fagutdannede

8,7 prosent av nyutdannede fagarbeidere fra året før var utenfor utdanning og arbeid høsten 2016.

Vi har tidligere sett at de med innvandrerbakgrunn har betydelig større problemer med å få læreplass enn øvrige. Innvandrere som først har fått læreplass, er imidlertid utenfor utdanning og arbeid i samme omfang som øvrige. Mens norskfødte med innvandrerbakgrunn skiller seg ut med en noen høyere andel utenfor utdanning og arbeid.

Forskjeller mellom norskfødte og andre kan handle om seleksjon, da norskfødte er sterkt underrepresentert blant dem som går i lære (og søker om læreplass) og det derfor er snakk om en ganske liten gruppe. Det kan også handle om ulikt valg av utdanningsprogrammer og et ønske om å ta videreutdanning.

Figur 19. Sysselsetting av nyutdannede fagarbeidere første året etter. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige. 2016. Prosent.

Kilde: SSB

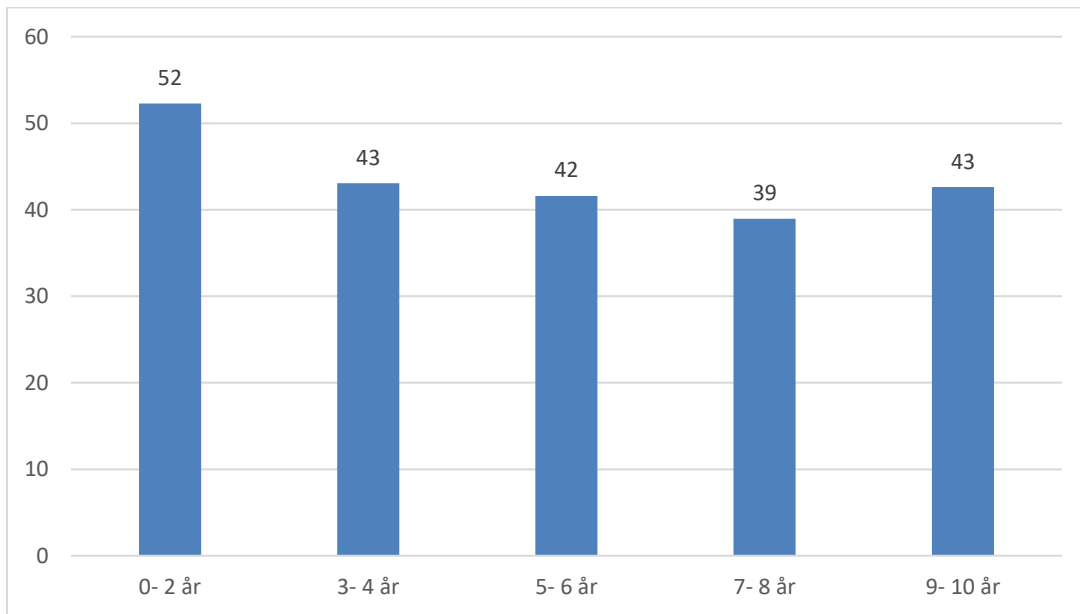
Innvandrerens resultater og gjennomføring øker med botid

Tidligere har vi vist at elever med innvandrerbakgrunn presterer svakere på nasjonale prøver, har lavere grunnskolepoeng og i mindre grad fullfører videregående opplæring enn den øvrige elevgruppen. En av grunnene til dette er at mange har svake norskferdigheter. Særlig gjelder dette de som har bodd kort tid i landet. Selv om en elev behersker språket i det daglige, er ikke dette nødvendigvis tilstrekkelig for å kunne utvikle akademiske ferdigheter i det nye språket. Flere studier viser at unge trenger 5-7 år før de behersker akademiske ferdigheter i det nye språket (Bakken 2007; Cummins 2000). Utover i skoleløpet blir nettopp disse ferdighetene av økende betydning for læringsresultatene.

Som figur 20 viser, avtar andelen elever på laveste mestringsnivå med økende botid. På nasjonale prøver i lesing på 8. trinn ser vi en mer entydig sammenheng mellom botid og andelen elever på de to laveste mestringsnivåene, altså jo lenge botid dess færre på de laveste mestringsnivåene (se figur 20).

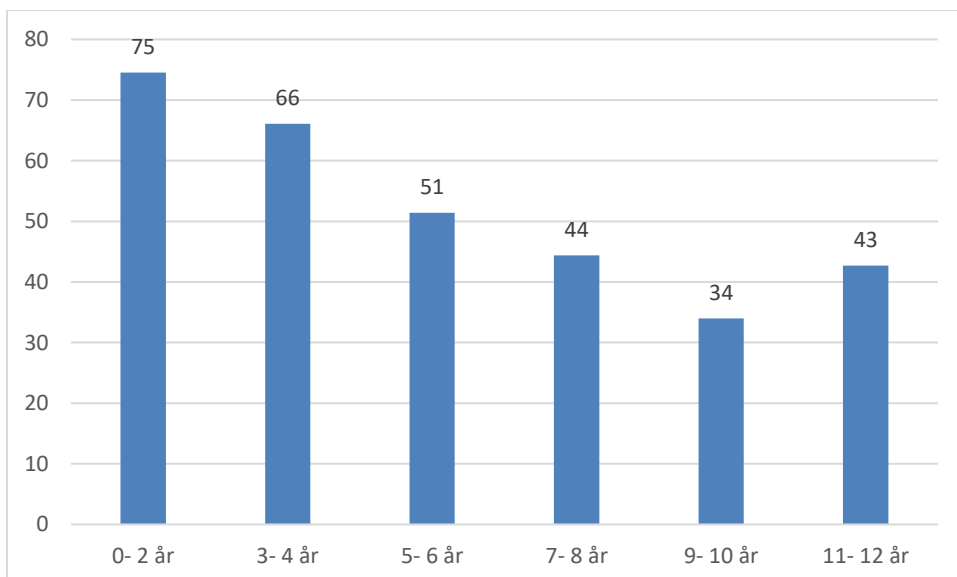
At en høyere andel innvandrererelever med botid 11-12 år presterer på de to laveste mestringsnivåene i lesing på 8. trinn enn de som har bodd i Norge i 9 - 10 år, kan ha sammenheng med elevgruppens landbakgrunn. Tilsvarende gjelder for 5. trinn.

Figur 20. Andel elever på laveste mestringsnivået på nasjonale prøver i lesing, 5. trinn, blant innvandrere med ulik botid. 2015/16. Prosent.

Kilde: SSB

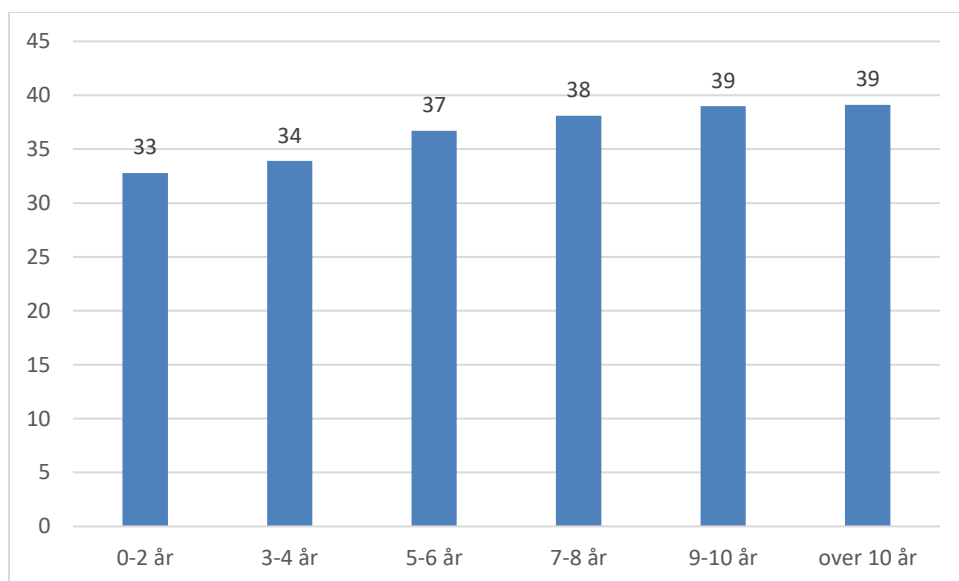
Figur 21. Andel elever på de to laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver i lesing, 8. trinn, blant innvandrere med ulik botid. 2015/16. Prosent.

Kilde: SSB

Figur 22 viser at det er et positivt forhold mellom grunnskolepoeng og botid for innvandrerelevene skoleåret 2015/16, og at grunnskolepoengene også stiger etter 5-6 års botid.

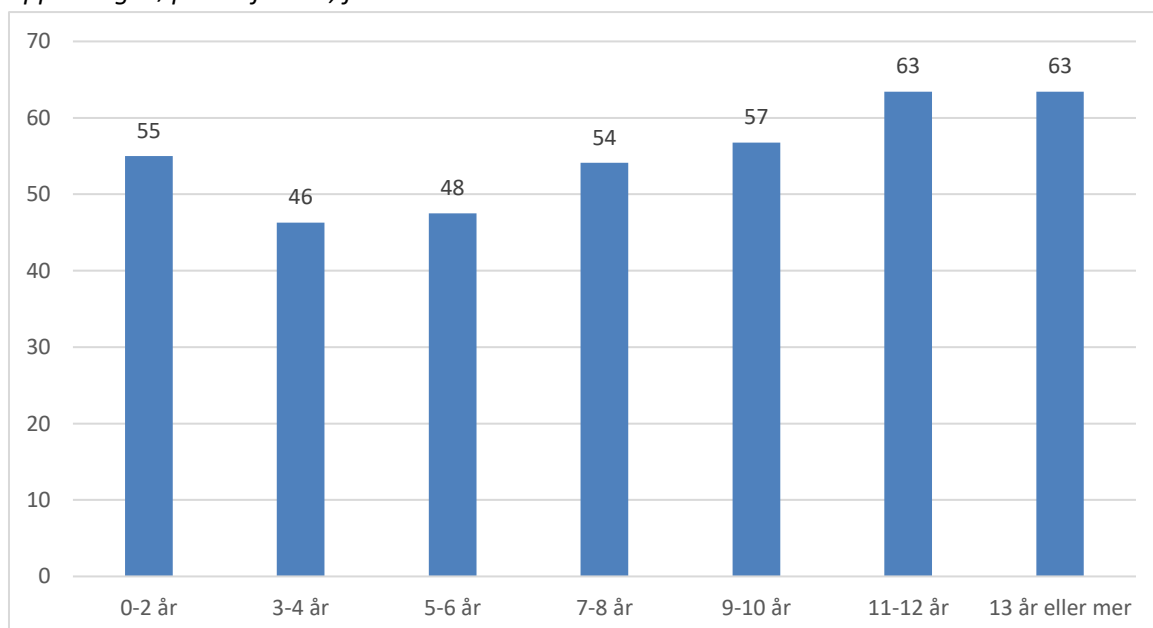
Figur 22. Gjennomsnittlige grunnskolepoeng for innvandrere med ulik botid. 2015/16.

Kilde: SSB

Når det gjelder andelen innvandrerelever som gjennomfører videregående opplæring innen fem år etter at de startet i Vg1, ser vi en tydelig sammenheng med botid (se figur 23). Forskjeller i gjennomføring mellom innvandrere med ulik botid kan også i noen grad ha bakgrunn forskjeller i landbakgrunn mellom innvandrere som har kommet til Norge på ulike tidspunkter.

Figur 23. Elever som startet i videregående opplæring i 2010 og som har gjennomført videregående opplæring i løpet av fem år, for innvandrere med ulik botid. Prosent.

Kilde: SSB

Læreplan i norsk for språklige minoriteter med kort botid i Norge – videregående opplæring (NOR9-02)

Høsten 2016 var det drøyt 865 elever i videregående skole som fulgte læreplan i norsk for språklige minoriteter med kort botid i Norge – videregående opplæring.

Læreplan i norsk for språklige minoriteter med kort botid i Norge –videregående opplæring ble endelig fastsatt sommeren 2016, og gjaldt fra og med skoleåret 2016/2017. Læreplanen har endret navn fra midlertidig fastsatt læreplan i norsk for elever i videregående opplæring med kort botid i Norge. Inntil videre gjelder læreplanen bare for elever i videregående opplæring med vedtak om særskilt språkopplæring og mindre enn seks års botid i Norge ved tidspunktet for eksamen. Elevene kan få opplæring og sluttvurdering etter læreplanen. Våren 2017 sendte Utdanningsdirektoratet på høring et forslag om at også privatister og voksne i særskilt organisert videregående opplæring skal få muligheten til å få følge og gå opp til eksamen etter denne planen. Høringen ble oppsummert og tilrådinger oversendt Kunnskapsdepartementet i juni 2017. Direktoratet tar sikte på at eventuelle forskriftsendringer etter denne høringen vil tre i kraft fra 1.8.2017.

Store variasjoner mellom skolene i andel elever med innvandrerbakgrunn

Tabell 1 viser at de fleste ungdomsskoler har under 10 prosent elever med innvandrerbakgrunn og de fleste videregående skoler har under 20 prosent. Flere av skolene med en høy andel minoritetsspråklige er rene mottaksskoler, eller de har egne innføringsgrupper/grupper for asylsøkere.

Tabell 1. Ungdomsskoler og videregående skoler fordelt etter andel elever med innvandrerbakgrunn, per 1. oktober 2016. Prosent.

Andel elever med innvandrerbakgrunn	Antall av ungdomsskolene	Prosent av ungdomsskolene	Antall av de videregående skolene	Prosent av de videregående skolene
0-10 %	777	65 %	197	47 %
11-20 %	267	22 %	162	38 %
21-30 %	76	6%	33	8 %
31-40 %	31	3 %	14	3 %
41-50 %	20	2 %	2	0,5 %
< 50 + %	33	3 %	14	3 %
<i>Totalt</i>	<i>1204</i>	<i>100 %</i>	<i>422</i>	<i>100 %</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB).

Grøgaard (2012) fant at en viss andel minoritets elever ved skolen er positivt for elevenes resultater på nasjonale prøver. Men det er først og fremst majoritets elevene som får positivt utbytte av dette. En andel på mer enn 30-40 prosent minoritetsspråklige ved skolen, reduserer imidlertid

sannsynligheten for at skolen blir en høyt presterende skole. Det er forskjeller mellom Oslo og resten av landet i hvor høy andel minoritets elever som antas å bidra til best effekt på elevenes resultater. Grøgaard peker også på at i Oslo er det sterk sammenheng mellom andel minoritetsspråklige ved skolen og foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn.

Birkelund m.fl. fant at effekter av andel innvandrerelever i ungdomsskolen i Oslo var små og at foreldrenes utdanning hadde klart mer å si for elevenes skoleprestasjoner. For innvandrerelever kan en økt andel innvandrerelever på ungdomsskolen beskytte mot frafall i videregående, men selv om effekten er begrenset for majoritets elever, kan også disse tjene på å gå på skoler med økt heterogenitet (Birkelund 2016, Hermansen og Birkelund 2015 og Birkelund m.fl. 2010).

Voksne i grunnsopplæringen

De fleste voksne i grunnskolen er minoritetsspråklige

De som er over opplæringspliktig alder, og som trenger grunnskoleopplæring, har rett til slik opplæring. Retten til opplæring omfatter vanligvis de fagene som er nødvendige for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for voksne. Deltakere i grunnskoleopplæring tilpasset voksne er fra 16 år og oppover.

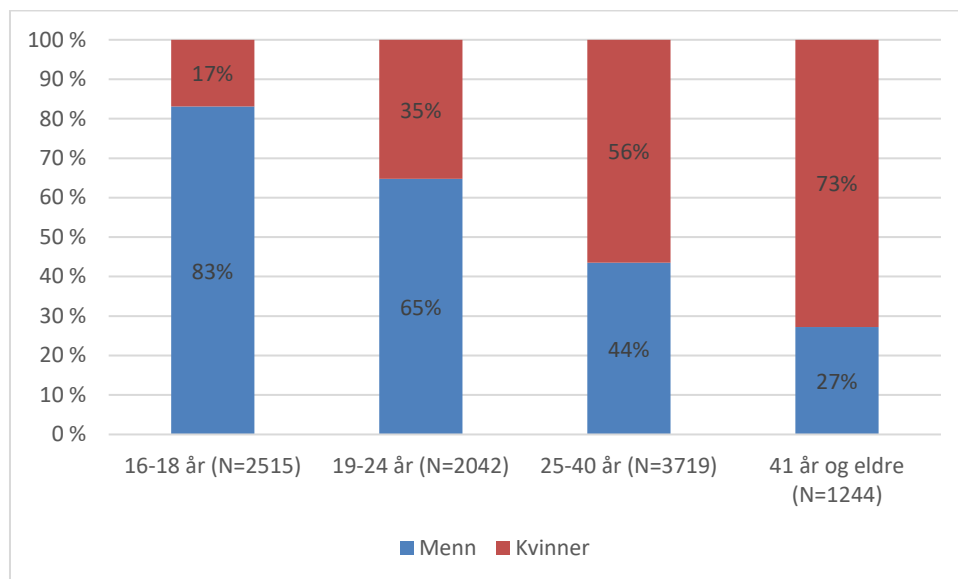
Opplæringsloven er forøvrig ikke til hinder for at kommunen kan innvilge elever et ekstra år i grunnskolen etter samtykke fra foreldrene. Eleven vil i slike tilfeller gå i ordinær grunnskole og ikke i tilbud tilpasset voksne.

Totalt 12 700 deltok i grunnskoleopplæring for voksne per 1. oktober 2016. Av disse var 75 prosent minoritetsspråklige og utgjorde 9 511. Det har vært en økning på 2 052 minoritetsspråklige fra året før. Det har vært en stor økning i voksne minoritetsspråklige i grunnskoleopplæringen siden høsten 2011. Da var antallet 5 623, 54 prosent av alle som fikk grunnskoleopplæring for voksne. I GSI defineres språklige minoriteter som de som har et annet morsmål enn norsk eller samisk.

De fleste minoritetsspråklige deltakere får ordinær undervisning. Av deltakere med ordinær grunnskoleopplæring var 97 prosent språklige minoriteter per 1. oktober 2016. Dette utgjorde omkring 8 986 deltakere.

Figur 24 viser at kjønnsfordelingen varierer sterkt mellom de ulike aldersgruppene for voksne fra språklige minoriteter. Kjønnsfordelingen på tvers av alle aldre er imidlertid noe jevnere, med 56 prosent kvinner og 44 prosent menn. Blant 16-18 åringer i grunnskoleopplæring er over 80 prosent menn. Dette har sammenheng med at de fleste enslige mindreårige asylsøkerne er menn.

Figur 24. Minoritetspråklige menn og kvinner fordelt på aldersgrupper i grunnskoleopplæring for voksne. Per 1. oktober 2016. Prosent.

Kilde: GSI

2 100 voksne innvandrere fikk en sluttvurdering, standpunkt eller eksamenskarakter, i minst ett grunnskolefag skoleåret 2015/16. De fleste tok matematikk, samfunnsfag, engelsk, norsk og naturfag.

For å oppfylle vilkårene for å få vitnemål for fullført grunnskoleopplæring for voksne, kreves sluttvurdering i fagene norsk, engelsk og matematikk, og to av fagene samfunnsfag, naturfag og religion, livssyn og etikk (RLE).

En av tre voksne² i videregående opplæring har innvandrerbakgrunn

Personer som er eldre enn 24 år og ikke har fullført videregående opplæring, har rett til videregående opplæring for voksne (opplæringsloven § 4A-3). Det er i tillegg opp til hver enkelt fylkeskommune å gi opplæring til voksne uten rett. I statistikken regnes alle deltakere i videregående opplæring som er eldre enn 24 år, som voksne uavhengig av rett og hvilket opplæringstilbud de mottar.

Rundt 27 135 voksne deltok i videregående opplæring skoleåret 2015-16. Av disse var 33 prosent innvandrere og 1 prosent norskfødte med innvandrerforeldre (SSB). Av alle voksne deltakere i

² Gruppen norskfødte blant voksne i videregående opplæring er meget liten, kun en halv prosent. Det er derfor mest hensiktsmessig å presentere tall samlet for innvandrere og norskfødte.

videregående opplæring er det en svak overvekt av kvinner, 54 prosent. Blant voksne deltakere med innvandrerbakgrunn er andelen kvinner høyere, 59 prosent.

Flest voksne i videregående opplæring på helse- og oppvekstfag og studiespesialisering

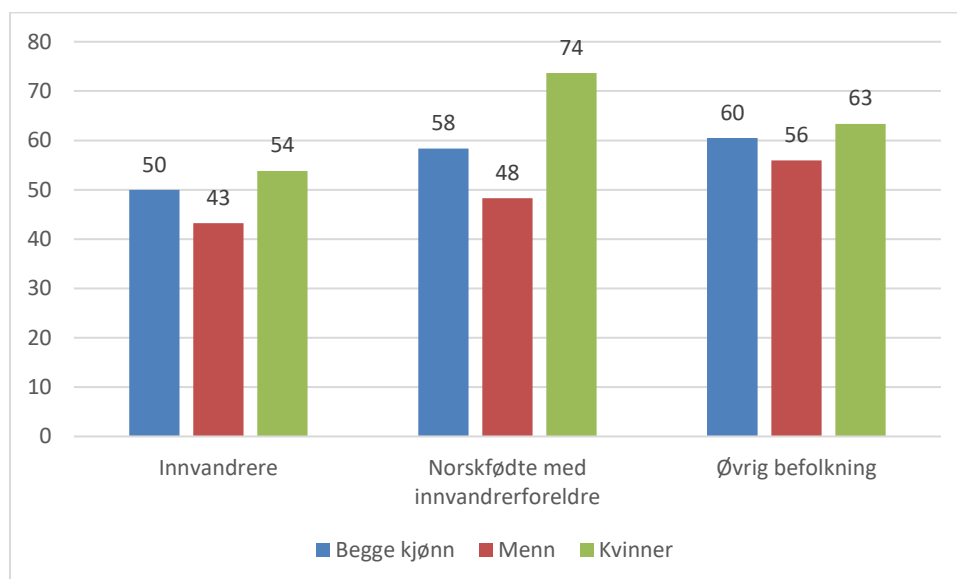
Deltakere med innvandrerbakgrunn velger i større grad helse- og oppvekstfag og utdanningsprogrammer som gir studiekompetanse enn øvrige elever. Deltakere med innvandrerbakgrunn utgjør 43 prosent av deltakermassen på utdanningsprogrammer som gir studiekompetanse. På helse- og oppvekstfag utgjør de med innvandrerbakgrunn 37 prosent. På andre utdanningsprogrammer utgjør deltakere med innvandrerbakgrunn 32 prosent (Statistikkbanken Kompetanse Norge 2015).

Halvparten av voksne med innvandrerbakgrunn fullfører videregående opplæring i løpet av fem år

Gjennomføring av videregående opplæring er lavere for voksne elever. Nærmere 3 av 5 voksne elever gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år. Halvparten av voksne innvandrere gjennomfører videregående opplæring i løpet av fem år. Norskfødte gjennomfører nesten like ofte som øvrige.

Det er store kjønnsforskjeller blant norskfødte. Igjen skiller norskfødte kvinner seg ut med den suverent høyeste andelen som gjennomfører. Imidlertid er gruppen norskfødte voksne få. Det er også en klar kjønnsforskjell for innvandrere. Kjønnsforskjellene er mindre for øvrige elever.

Figur 25. Gjennomføring av videre opplæring innen fem år for deltakere på 25 år og eldre som startet i videregående opplæring i 2010. Deltakere med innvandrerbakgrunn og øvrige. Prosent

Kilde: SSB

Referanser

- Bakken, A. (2014). *Ulike perspektiver på skoleresultatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn*. Oslo, NOVA.
- Bakken, A. (2007). *Virkninger av tilpasset språkopplæring for minoritetsspråklige elever. En kunnskapsoversikt*. Rapport 10/2007, Oslo, NOVA.
- Bakken, A. (2003). *Minoritetssråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet? Rapport 15/2003*, Oslo, NOVA.
- Bakken, A. og J. Elstad (2012). *For store forventninger?* NOVA Rapport nr. 7/12. Oslo, NOVA
- Gunn Elisabeth Birkelund, Are Skeie Hermansen & Øystein Evensen (2010) *Skolesegregering – et problem? Elevsammensetning og karakterer i Oslo-skolen*. Rapport til Oslo kommune. ISS; Universitetet i Oslo. <http://www.sv.uio.no/iss/forskning/prosjekter/segregering-iosloskolen/publikasjoner/skolesegregering.pdf>
- Gunn Elisabeth Birkelund (2016) *Skolesegregering - etniske og sosio-økonomiske skillelinjer. Presentasjon fra Forskningsrådets konferansen, Oslo 28. september 2016*.
- Falch, T., L.-E. Borge, P. Lujala, O. H. Nyhus og B. Strøm (2010). *Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring*. Rapport nr. 03/10, Trondheim, SØF.
- Hermansen, Are Skeie & Gunn Elisabeth Birkelund (2015), "The Impact of Immigrant Classmates on Education Outcomes", *Social Forces*, 2015; Vol. 94, s 615- 646. doi: 10.1093/sf/sov073
- Kommunerevisjonen i Oslo (2015). *Særskilt språkopplæring i grunnskolen*. Rapport 03/2015. Oslo kommune, Oslo.
- Marit Kjærnsli og Fredrik Jensen (red.) (2016): *Stø kurs. Norske elevers kompetanse I naturfag, matematikk og lesing I PISA 2015*. Universitetsforlaget.
- Markussen, E. og S. K. Gloppen (2012). *Påbygg – et gode eller en nødløsning? En studie av påbygging til generell studiekompetanse i Østfold, Akershus, Buskerud, Rogaland og Nord-Trøndelag skoleåret 2010-2011*. Rapport 2/2012, Oslo, Nifu Step.
- Markussen, E. og I. Seland (2012). *Å redusere bortvalg - bare skolenes ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010-2011*. Rapport 6/2012. Oslo, Nifu Step.
- Meld. St. 6 (2012-2013) *En helhetlig integreringspolitikk*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2010:7 *Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*.
- NOU 2017:2 *Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy innvandring*.
- OECD (2012). *Education at a glance 2012*. OECD Indicators. Paris, OECD Publishing.

Opheim, V., J. B. Grøgaard og T. Ness (2010). *De gamle er eldst? Betydning av skoleressurser, undervisningsformer og læringsmiljø for elevers prestasjoner på 5., 8., og 10. trinn i grunnsopplæringen*. Rapport 34/2010, Oslo, Nifu Step.

Rambøll (2016). *Evaluering av særskilt språkopplæring og innføringstilbud*. Oslo, Rambøll.

Ramboll (2016b). *Kasusundersøkels.e Innføringstilbud for minoritetsspråklige elever*. Oslo, Rambøll.

Wiborg, Ø., Arnesen, C.Å., Grøgaard, J.B., Støren, L.A., og Opheim, V. (2011). *Elevs prestasjonsutvikling – hvor mye betyr skolen og familien?* Oslo, Rapport 35/2011, Oslo, Nifu Step.